

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка
КАФЕДРА НІМЕЦЬКОЇ ТА ФРАНЦУЗЬКОЇ МОВ
І МЕТОДИКИ ЇХ НАВЧАННЯ

"До захисту допускаю"

завідувач кафедри німецької та французької мов і методики їх навчання
кандидат психологічних наук, доцент

_____ В.М. Лопушанський

" ____ " _____ 2025 р.

**Німецька література фентезі в Новій
українській школі (на прикладі роману
К. Функе "Чорнильне серце")**

**Спеціальність: 014 Середня освіта (Німецька мова
та зарубіжна література)**

**Освітня програма: Середня освіта (Мова і література
(німецька, англійська))**

Магістерська робота

на здобуття кваліфікації – Магістр середньої освіти. Вчитель німецької мови
та зарубіжної літератури, вчитель англійської мови та зарубіжної літератури

Автор роботи

Мицько Анастасія Мирославівна _____

Науковий керівник

кандидат філологічних наук, доцент кафедри німецької
та французької мов і методики їх навчання

Радченко Олег Анатолійович _____

ЗАХИСТ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ

Німецька література фентезі в Новій українській школі (на прикладі роману К. Функе "Чорнильне серце")

Оцінка за стобальною шкалою

Оцінка за національною чотирибальною шкалою

Коротка мотивація захисту:

This image shows a blank sheet of white paper with horizontal ruling lines. The lines are evenly spaced and run across the width of the page. There are no margins, text, or other markings on the paper.

_____ Голова ЕК _____
 дата підпис прізвище, ініціали

Секретар ЕК _____
 підпис _____ прізвище, ініціали _____

Анотація

Магістерська робота присвячена комплексному дослідженню особливостей вивчення німецького фентезі на уроках літератури в Новій українській школі з особливим акцентом на романі "Чорнильне серце" Корнелії Функе. У роботі осмислено літературу фентезі як художній феномен ХХ століття; досліджено історію і сучасність жанру фентезі у німецькій літературі; охарактеризовано фентезі як провідний жанр творчості К. Функе; проінтерпретовано жанрово-тематичну специфіку роману-фентезі "Чорнильне серце"; проаналізовано навчальні програми з зарубіжної літератури Нової української школи з фокусом на представленні у них німецького фентезі; розроблено зразковий комбінований урок з вивчення роману-фентезі "Чорнильне серце" у 7 класі НУШ. Теоретичне значення роботи полягає в тому, що поданий у ній матеріал узагальнює і розширює відомості з історії та теорії німецькомовного фентезі ХХ ст.

Ключові слова: фентезі, постмодерн, роман, ірреальність, стилістичні засоби, уява, урок зарубіжної літератури, НУШ, Корнелія Функе

Kurzfassung

Mytsko Anastasija. Deutsche Fantasy-Literatur in der Neuen Ukrainischen Schule (am Beispiel des Romans "Tintenherz" von C. Funke)

Die vorliegende Masterarbeit ist einer umfassenden Erforschung der Besonderheiten des Erlernens von deutscher Fantasy im Literaturunterricht der Neuen Ukrainischen Schule gewidmet, wobei ein besonderer Schwerpunkt auf dem Roman "Tintenherz" von Cornelia Funke liegt. In der Arbeit wird die Fantasy-Literatur als künstlerisches Phänomen des 20. Jahrhunderts erfasst, die Geschichte und Gegenwart des Fantasy-Genres in der deutschen Literatur untersucht, Fantasy als führende Gattung im Schaffen von C. Funke charakterisiert sowie die genre- und themenspezifischen Merkmale des Fantasy-Romans "Tintenherz" interpretiert. Es werden die Lehrpläne für ausländische Literatur der Neuen Ukrainischen Schule mit Schwerpunkt auf der Darstellung der deutschen Fantasy analysiert und ein

Musterunterricht zum Erlernen des Fantasy-Romans "Tintenherz" in der 7. Klasse entwickelt. Die theoretische Bedeutung der Arbeit besteht darin, dass das dargestellte Material die Kenntnisse über die Geschichte und Theorie des deutschsprachigen Fantasy-Romans des 20. Jahrhunderts zusammenfasst und erweitert.

Schlüsselwörter: Fantasy, Postmoderne, Roman, Irrealität, Stilmittel, Vorstellungskraft, Literaturunterricht, Neue Ukrainische Schule, Cornelia Funke.

Annotation

Mytsko Anastasiia. German Fantasy Literature in the New Ukrainian School (Using the Novel "Inkheart" by C. Funke as an Example)

This master's thesis is dedicated to a comprehensive study of the peculiarities of learning German fantasy in literature lessons at the New Ukrainian School, with a particular focus on the novel "Inkheart" by Cornelia Funke. The work addresses fantasy literature as an artistic phenomenon of the 20th century, examines the history and present of the fantasy genre in German literature, characterizes fantasy as a leading genre in C. Funke's work, and interprets the genre- and theme-specific features of the fantasy novel "Inkheart." The curricula for foreign literature in the New Ukrainian School, with a focus on the presentation of German fantasy, are analyzed, and a sample lesson for learning the fantasy novel "Inkheart" in the 7th grade is developed. The theoretical significance of this work lies in the fact that the presented material summarizes and expands knowledge about the history and theory of the German-language fantasy novel of the 20th century.

Keywords: fantasy, postmodernism, novel, unreality, stylistic devices, imagination, literature instruction, New Ukrainian School, Cornelia Funke.

ЗМІСТ

Вступ	6
 РОЗДІЛ I.	
Жанр фентезі у німецькій літературі: від романтизму до постмодерну...	9
 РОЗДІЛ II	
Творчість Корнелії Функе як зразок сучасної літератури фентезі	18
2.1. Творча спадщина Корнелії Функе у постмодерному дискурсі	18
2.2. Ідейно-тематичний комплекс роману-фентезі "Чорнильне серце"	24
2.3. Жанрово-стилістична специфіка фентезійного тексту К.Функе	29
 РОЗДІЛ III	
Особливості вивчення німецької літератури фентезі	
у Новій українській школі.....	37
3.1. Роль і місце фантастичної літератури в актуальних навчальних програмах і підручниках з зарубіжної літератури для НУШ	37
3.2. Розробка комбінованого уроку з вивчення роману-фентезі "Чорнильне серце" у 7 класі	48
 Висновки	54
Список використаної літератури	59
 Zusammenfassung.....	66
Summary	69

ВСТУП

Актуальність теми дослідження зумовлена зростанням інтересу сучасного учнівства до жанру фентезі, який посідає чільне місце в молодіжному читанні й популярній культурі. Саме твори німецької фентезійної літератури – з їхньою багатою образністю, філософським підтекстом і морально-етичними проблемами – мають значний потенціал для розвитку читацької, мовленнєвої та міжкультурної компетентностей школярів. Залучення таких текстів до навчального процесу сприяє формуванню стійкої мотивації до вивчення німецької мови, оскільки поєднує навчальний і емоційно-ціннісний аспекти сприйняття художнього слова.

Крім того, німецьке фентезі як частина сучасного літературного процесу відображає актуальні для молоді теми – самопізнання, боротьбу добра і зла, значення дружби й відповідальності, – що створює широкі можливості для інтеграції літературознавчого, культурологічного та мовного компонентів у шкільному навчанні. Дослідження методичних підходів до опрацювання цього жанру на уроках відповідає сучасним тенденціям гуманізації освіти, орієнтації на особистісно зорієнтоване навчання та компетентнісний підхід. Відтак звернення до німецької фентезійної літератури є педагогічно доцільним.

Особливу увагу в контексті шкільного вивчення німецького фентезі заслуговує творчість Корнелії Функе – однієї з найвідоміших сучасних німецьких письменниць, чиї твори перекладено десятками мов і включено до програм читання в багатьох країнах світу. Її романи поєднують елементи чарівного світу з глибокими морально-етичними проблемами, що робить їх особливо привабливими для підліткової аудиторії. К. Функе вміло використовує фантастичні сюжети як засіб розвитку уяви, емпатії та критичного мислення, а також як інструмент формування мовної та культурної компетентності. Аналіз і методичне опрацювання її творів у шкільному курсі сприяють не лише розширенню лексичного запасу учнів, а й вихованню

естетичного смаку та ціннісних орієнтирів у процесі вивчення зарубіжної літератури.

Актуальність вивчення творів Корнелії Функе на уроках зарубіжної літератури зумовлена їхнім глибоким виховним, пізнавальним і культурним потенціалом. Її книги комбінують захопливий сюжет із важливими гуманістичними цінностями – дружбою, сміливістю, любов'ю до книги, відповідальністю за власні вчинки. Через образи яскравих, емоційно насичених персонажів письменниця допомагає учням усвідомити складність морального вибору, важливість внутрішньої свободи й сили слова. Такий зміст сприяє розвитку емоційного інтелекту школярів і формуванню в них позитивної читацької мотивації.

Крім того, твори К. Функе є яскравим зразком сучасної німецької фентезійної прози, що відкриває учням новий культурний простір і сприяє міжкультурному діалогу. Вивчення її текстів дозволяє ознайомитися з актуальними тенденціями світової літератури, простежити спільні для різних культур мотиви та архетипи, а також розвивати критичне мислення через аналіз образів, символів і сюжетних ліній. Таким чином, звернення до творчості Корнелії Функе на уроках зарубіжної літератури є ефективним засобом формування читацької культури, естетичного смаку та гуманістичного світогляду учнів.

У новітньому вітчизняному літературознавчому дискурсі творчість Корнелії Функе представлена дослідженнями Н. Моїсєєвої, О. Дзикович, Р. Білоус, І. Башунової, К. Філоненко та ін. Водночас слід зауважити, що поширені в академічному середовищі розвідки фокусуються насамперед на ідіостилі авторки чи труднощах перекладу її творів, а методологічні проблеми вивчення романів письменниці в Новій українській школі, на що безпосередньо спрямована наша магістерська студія, залишаються малодослідженими.

Мета роботи полягає у дослідженні особливостей вивчення німецького фентезі на уроках літератури в Новій українській школі з особливим акцентом на романі "Чорнильне серце" видатної письменниці Корнелії Функе.

Ця мета конкретизується в наступних основних **завданнях**:

- 1) дослідити історію і сучасність жанру фентезі у німецькій літературі;
- 2) охарактеризувати фентезі як провідний жанр творчості Корнелії Функе;
- 3) проінтерпретувати жанрово-тематичну специфіку роману-фентезі "Чорнильне серце";
- 4) проаналізувати навчальні програми з зарубіжної літератури Нової української школи з фокусом на представленні у них німецького фентезі;
- 5) розробити зразковий комбінований урок з вивчення роману-фентезі "Чорнильне серце" у 7 класі НУШ.

Об'єктом дослідження є німецька література фентезі, що вивчається в Новій українській школі, **предметом дослідження** виступає творча спадщина Корнелії Функе, зокрема її фентезійний роман "Чорнильне серце" у його ідейно-тематичній поліфонії.

У дослідженні використано наступні **методи**: історико-культурологічний, порівняльний, метод лінгвостилістичного й образного аналізу, узагальнення, систематизації та ймовірного вибору фактів і матеріалів.

Новизна дослідження полягає у реінтерпретації сучасної німецькомовної літератури фентезі у методичному ракурсі з проекцією на Нову українську школу.

Практичне значення роботи. Результати дослідження можуть бути використані при вивченні окремих аспектів генології та історії жанру німецького фентезі; у лекційних курсах зі вступу до літературознавства, історії німецькомовної літератури тощо.

Проміжні результати дослідження **апробовано** на звітній науково-практичній конференції студентів факультету української та іноземної філології ДДПУ ім. Івана Франка (травень 2025 р.), а також на XI Міжнародній науково-практичній конференції "Global trends in science and education" (Київ, 17–19.11.2025 р.) з публікацією тез доповіді: <https://sci-conf.com.ua/wp-content/uploads/2025/11/GLOBAL-TRENDS-IN-SCIENCE-AND-EDUCATION-17-19.11.25.pdf>

Структура магістерської роботи. Магістерська робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків та списку використаних джерел.

Розділ I

ЖАНР ФЕНТЕЗІ У НІМЕЦЬКІЙ ЛІТЕРАТУРІ: ВІД РОМАНТИЗМУ ДО ПОСТМОДЕРНУ

В історії літератури жанр фентезі доволі котроверсійний: з одного боку, література з фантастичними елементами віднаходиться навіть у витоків красеного письменства, з іншого, фантастика як окремиий літературний жанр сформувалась у часи посутнього індустріального поступу людства і проявила жагу останнього до надреальних наукових відкриттів. Натомість сучасний жанр фентезі сягає корінням європейського лицарської новели, скандинавських легенд, міфічних оповідань артурської епохи, готичної літератури, творів мислителів і романтиків ХХ століття.

Зупинемось більше на зв'язку фентезі з романтизмом кінця ХVІІІ – початку ХІХ століття. Ця епоха виникла як відповідь на раціоналізм доби Просвітництва. Романтизм розширив мистецький світогляд, зосереджуючись на емоціях, інтуїції, уяві, пережитому досвіді. Романтики намагались поєднати свою творчість із міфологією, легендами, сновидіннями, фантастикою, магією та емоційністю, відображаючи протиставлення переліченого до холодному розуму просвітницьких часів. Казка та фольклор відіграли свою роль у розвитку фентезі, проте фантастичні твори мали глибинний зміст, зачіпаючи філософські питання, утворюючи символізм і складні образи, що не просто розважало уяву читача, а було засобом рефлексії свого душевного стану, намірів, очікувань [6].

Порівнюючи так звані раціональний та реальний підходи до відображення дійсності, естетика романтизму навпаки спряла і підтримувала відмінність від реального світу. Вона одухотворяла невидиме людському зору – психічне, духовне, містичне – як наслідок роблячи їх істотно важливішими за видиме [11, с.1] Тому фентезійні явища, метаморфози, потойбічні світи, надзвичайні сили та фантастичні герої природньо перейшли у простір тогочасної літератури.

Звісно, тоді ще фентезійний жанр не набув своєї форми з встановленими межами, проте відображались характерні ознаки: розмитість між реальністю і вигадкою, відображення потойбічного світу у середині звичного життя, і як наслідок трансформація цього світу завдяки уяві або чаклунства. фантастичне не охарактеризовувалось як добре або ж зле, а трактувалось як амбівалентне явище, яке могло покращувати реальність або ж навпаки викривляти її [6]. Чародійне не можна було побачити ззовні, воно було заховане всередині – у сприйнятті книги читачем, в уявленнях і очікуваннях, у авторському стилі оповіді.

Текст був написаний так, що читач не розрізняв, де реальні події, а де вигадані. Це зазвичай налаштовувала читача на атмосферу невизначеності, подиву, захоплення. Такі пригоди зазвичай були зовнішнім відображенням внутрішніх станів: пошуків себе, сумнівів і невизначеності, внутрішньо-особистісних конфліктів, а також зв'язку раціонального і підсвідомого.

Тому на початковому етапі свого розвитку жанр фентезі виконував не так розважальну, як символотворчу функцію. Це був перехід до ірраціонального з спробами подолати обмеженість звичної логіки, критикуючи раціональне мислення. Вище згадане поклало основу фентезійного жанру, що завжди зберігатиме вплив романтичної епохи і який пізніше спостерігається в модернізмі й постмодернізмі [12, с. 24]. Ця концепція стала основою для відкриття фентезійної літератури, де фантастика і надприродність були не як додаток до реального буття, а рівноправні явища літературного світу.

У Європі серед зачинателів фентезійного жанру знаходимо представників німецької романтичної літератури, адже найбільш поширеною ідеєю художнього відображення реальності у їх творіннях є жанр фантастики.

Фантезійна повість, новела чи казка є одними з основних жанрових різновидів в романтичній літературі Німеччини. Для прикладу художня манера Ернста Теодора Амадея Гофмана помітна у перших збірках розповідей "Фантазії в манері Калло" ("Fantasiestücke in Callot's Manier"). Письменник відстоює своє право художника на загостренні смішних, жахливих і поетичних

явищ дійсності, на неповторній силі творчої уяви і фантазії. Новаторство автора полягає у тому, що казкові події відбуваються у реальному житті. Це транслює до прикладу книга Гофмана "Крихітка Цахес, на прізвисько Цинобер" (*Klein Zaches genannt Zinnober*), де автор відображає фантастичні явища не в вигаданій країні, а тій, що нагадує тогочасну Німеччину разом з її політичними переконаннями. Використання автором фентезі-мотиву відбувається не для того, щоб розважити і розвеселити читача, а задля критики тодішнього суспільства.

Побут в романтичній уяві Гофмана постає бездуховною силою, яка залишає людину без високих намірів. Цьому побуту автор протиставляє казкове царство поетичної фантазії. Так виникає ознака гофманської творчості – двомірність. Перехід від фантастичного у реальне і навпаки, метаморфози, які просочуються в буденність і перетворюють її то на веселу, то страшну фантасмагорію. Такий ефект зникнення меж між світами був спільним для багатьох німецьких романтиків.

Зокрема, у творчості Людвіга Тіка та інших романтиків кордони між казкою і фантастичною новелою дуже розмиті. Так, при написанні казки "Білявий Екберт" (*Der blonde Ekbert*) Л. Тік використав елементи народної казки, яка привабила його фантастикою і символікою. Автор застосував фольклорні сюжети для вираження романтичних уявлень про те, що над людиною панують таємні сили, у боротьбі з якими вона приречена на смерть. Герой Л. Тіка не може знайти спокій у тихому сімейному житті, адже його приваблює страшний світ демонічних сил. На відміну від такого романтичного тяжіння до ірраціонального, Адальберт Шаміссо у своєму творі "Дивовижна історія Петера Шлеміля" (*Peter Schlemihls wundersame Geschichte*) знаходить вихід для героя не у мріях, а в повсякденній дійсності. Подвійне життя ведуть персонажі і речі, оскільки вони поєднують таємниче буття з існуванням у реальному світі [48].

Отже, казкові елементи і фантастичні образи широко використовуються у всіх без виключення прозаїків німецького романтизму. Фантастичне

відображає неприйняття дійсності, пошуки реалізації ідеалу і відчуття неможливості такої реалізації.

Спираючись на описану традицію, фентезі, фантастична новела представляють мало не найбільш поширений жанр у сучасній німецькій літературі для дітей. Звернення до цього жанру пояснюється бажанням письменників до абсолютного ідеалу, який знаходиться за межами реальної дійсності. Відтак три книги новітніх авторів виявились близькими за своїми тематичними і проблематичними аспектами "Нескінченна книга" ("Die unendliche Geschichte") Міхаеля Енде, "Місто заміряних книг" ("Die Stadt der Träumenden Bücher") Вальтера Моерса [65] та "Чорнильна трилогія" ("Tintentriologie") Корнелії Функе. У центрі всіх цих творів – книга як культурний артефакт. Спочатку розглянемо, яким чином це відображено у творчості Міхаеля Енде.

Міхаель Енде – впливовий німецький автор, відомий своєю захопливою дитячою та фентезійною літературою. Великий доробок Енде продовжує надихати читачів у всьому світі, а його оповідання часто переплітають глибокі філософські теми з образними наративами [див.: 64].

Серед найвідоміших творів Енде – "Нескінченна історія", опублікована в 1979 році, та "Момо", випущена в 1973 році. Ці книги не лише досягли комерційного успіху, але й отримали схвалення критиків, зробивши Енде ключовою фігурою в галузі дитячої літератури.

Твори Енде часто заглиблюються у філософські теми, спонукаючи читачів до розгляду складних ідей, таких як час, реальність та людське існування. Його оповіді виходять за рамки простої розваги; вони слугують роздумами про суспільні проблеми, спонукаючи читачів замислитися над своєю роллю у світі.

Наприклад, у творі "Момо" Енде критикує одержимість сучасного суспільства часом та продуктивністю, зображуючи це через розповідь молодої дівчини, яка може врятувати своїх друзів від викрадачів часу. Через своїх персонажів Енде заохочує читачів цінувати простоту життя та важливість людських зв'язків.

Головний герой "Нескінченної книги" – 12-річний хлопчик, мати якого померла, а батько замкнувся у собі. Він слабкий і незграбний фантазер, який рятується від насмішок однокласників у книгах. Не стримавшись, він вкрав книгу "Нескінченна книга" та ховався з нею на горищі школи. Інша сюжетна лінія – історія, про яку читає хлопчик: країну Фантазії знищує Нічого і зупинити його можна лише врятувавши правительку країни від смерті. Стає відомо, що врятувати її зможе тільки дитина з світу людей. Дві сюжетні лінії зближуються і стає зрозуміло, що мова іде не про якогось хлопчика, а про самого головного героя Бастіана. [64]

Дещо по-іншому відображено розгортання подій в романі Вальтера Моерса "Місто замріяних книг", дія якого відбувається на вигаданому континенті, де живуть розумні дракони. Вони настільки цінують художнє слово, що у кожного є хресний у літературі. Померши, хресний головного героя залишив йому рукопис художнього тексту і наказав віднайти його автора. Протагоніста Хільдегунста спіткають небезпечні події, нові знайомства, де він врешті долає підступного Фістомефіля Смайка, котрий хотів знищити мистецтво [65].

У випадку ж з Корнелією Функе маємо цілу серію романів, що стали продовженням початкової книги "Чорнильне серце": авторка "Чорнильної трилогії" захотіла сама дізнатися продовження історії і написала ще дві книги. К. Функе називають німецькою Джоан Роулінг і найбільш визнаним автором німецького фентезі у світі. Головна героїня "Чорнильної трилогії" володіє даром: коли вона читає у голос, люди і предмети з книги можуть переміщуватись у реальний світ. Таким чином зникає мати Меггі і натомість з книги з'являється злодій Каприкорн. Головній героїні і її батьку потрібно знайти останній екземпляр книги, яку Каприкорн хотів знищити і зрештою віднайти її автора та перемогти розбійника.

Зауважимо, що в усіх трьох творах книга – не лише записана історія, але і матеріальний артефакт, який має вплив на читача через зір і сприйняття. Згідно з замислом М. Енде, головний герой у процесі читання помічає, що на

обкладинці книги зображений амулет Аурих, натомість читач повинен зрозуміти, що тримає у руках таку ж книгу, що і герой. У "Чорнильній трилогії" сюжет побудовано на ідеї потрапляння читача всередину книги. Любов до читання спонукає героїв до пригод, але як вони поведуться далі, залежить від інших ознак їхнього характеру.

Незалежність творів від автора – ще одна риса трьох книг. До прикладу, В. Моєрс перенасичує свій текст нескінченними згадками про замонійських авторів, наводить їхні цитати, що створює відчутну картину реального існування таємних сил [65]. Як життя, так і текст є невичерпними, це призводить до думки про складання у німецькому фентезі свого роду книжного тексту зі своїми характерними особливостями. Сюжети будуються навколо взаємодії книги і читача. Літературний текст у цих проявах є живим і безкінечним, що разом з прирівнюванням тексту і реальності, а також утвердженням незалежності тексту від автора вписує його у контекст постмодерністського сприйняття літератури.

У контексті нашого дослідження не можемо не згадати ще однієї авторки – Керстін Гір, котра досягла успіху завдяки фентезі. У 2009 році вийшов її роман "Rubinrot", що став першим з трилогії "Трилогія дорогоцінного каменя" ("Edelstein Trilogie") [57]. Головна героїня Гвендолін Шеферд є однією з дванадцяти мандрівників у часі. Вона виконує доручення Ложі графа Сен-Жермена, мета якої полягає у зібранні крові усіх у хронографі, завдяки чому і відбуваються контрольовані стрибки у часі. Читаючи твір, можна натрапити на багато магічних явищ. Наприклад, містичні видіння тітоньки Медді, пророцтва таємної ложі, наявність технічного пристрою для подорожей у часі – хронографа, позначення мандрівників дорогоцінним камінням та тваринами. Подорожі переносять Гвендолін у часи, які суттєво відрізняються від сьогодення, тобто дія відбувається у двох паралельних часах.

Оскільки книга зорієнтована на підлітків, мова роману пристосована до молодіжної культури. У романі герої часто вживають розмовні вирази, такі як

"cool", "Typ" або "Kerl". У творі також присутні неологізми та сленги, фразеологічні єдності.

Успіху зазнав також роман "Silber – Das erste Buch der Träume". [56] Роман відносять до підліткової літератури. Події розгортаються навколо головних героїв Олівії та її друзів, які укладають угоду з демоном, щоб мати можливість увійти в мрії інших людей під час сну. Як і "Трилогія дорогоцінного каміння", ця серія характеризується вже звичними для авторського стилю Керстін Гір іронією та сарказмом.

Отже, Керстін Гір у своїх романах представляє дивовижний світ фантазії, написаний простою живою мовою, проте підіймає важливі проблеми, що саме цікавлять підлітків. Її перший роман-фентезі "Рубінова книга" стала бестселером та принесла авторці неочікуваний успіх та популярність. Висвітлення структури, семантики, подекуди функціонування складових цього простору, що репрезентують його у мові фентезі, сприяє кращому розумінню сучасної німецької мови.

Не менш цікавими є авторські порівняння та художня метафора. Такі жанрово-стилістичні особливості сучасного німецькомовного фентезі детальніше розглянемо у другому розділі нашого дослідження на матеріалі роману "Чорнильне серце" Корнелії Функе. Проте не менш цікавим для дитячої та юнацької літератури, аніж доробок Корнелії Функе, є внесок німецького письменника Пауля Маара

Пауль Маар – один із найважливіших сучасних авторів для дітей та молоді. Він широко відомий своєю серією бестселерів про Самса (1973) – дивну істоту, суміш дитини, мавпи та свині, яка може виконувати бажання [63]. Оповідання підкреслює важливість гри, творчості та свободи для розвитку дітей. Серія книг Пауля Маара про родину Самів відома своїми каламбурами та грою слів. Труднощі з перекладом починаються вже на початку історії, оскільки ім'я родини Самів є частиною слова "Samstag" [субота], звідси й назва книги "Eine Woche voller Samstage [Sams-tage]", що можна розуміти як

"тиждень, повний субот" або "тиждень, повний днів, проведених із родиною Самів" [63].

У суботу Самс зустрічається з паном Ташенбіром, чому передують низка дивних подій, що відбуваються кожного дня тижня:

1. У понеділок (німецькою: Montag) шкільний друг на ім'я Мон приносить пану Ташенбіру букет макових квітів (німецькою: Mohnblumen)

2. Вівторок (Dienstag) – це день роботи ("Dienst");

3. У середу – середина тижня, оскільки "Mittwoch", німецьке слово, що означає середа, означає: середина тижня;

4. У четвер (Donnerstag) пан Ташенбір чує грози (Donner);

5. У п'ятницю пан Ташенбір отримує вихідний, оскільки "Freitag" також можна розуміти як вихідний (Frei-Tag)

Таким чином, очевидно, що подія в суботу має бути певним чином пов'язана зі словом "Sams", тому пан Ташенбір розпізнає істоту як "Sams", тобто "суботню істоту".

У книзі "Eine Woche voller Samstage" представлено пісні, що нагадують абсурдні дитячі пісеньки та базуються лише на каламбурах та фонетичній схожості. Наприклад, дитяча пісенька: "Kaufhaus, Feldmaus / Kaufmaus, Korflaus / Kauflaus, Blumenstrauß" [63, с. 39], яка виражає радість Самса від походу на склад (німецькою: Kaufhaus), складається зі слів, що римуються з "Haus" (будинок): Maus (миша), Laus (воша), Strauß (букет квітів).

У німецькомовній літературі значне місце посідає також австрійська письменниця Крістін Нестлінгер – авторка понад 140 книг, яка є однією з найвідоміших і найвпливовіших творців дитячих книг. Два елементи, які К. Нестлінгер любила поєднувати у своїх текстах: пригоди відбуваються поруч, а фантастичні персонажі, такі як до прикладу головна героїня у творі "Начхати нам на огіркового короля!" (Wir pfeifen auf den Gurkenkönig, 1972), ведуть не з повсякденного життя, а у виміри повсякденного життя, які були б невидимими без них. Книга розповідає про Короля Огірків, якого революція

серед підданих вигнала зі свого королівства, льоху, і він тепер шукає притулку в родині Гогельманн. Справжня класика, яка навчає дітей важливим темам.

Отже, сучасна німецька література фентезі відзначається жанровою різноманітністю, ідейною глибиною та цікавим стилістичним відображенням. Вона слідує романтичним традиціям, проте вводить їх в сучасний постмодерний контекст.

Однією з ключових тем сучасного німецькомовного фентезі є роль книги, мови та уяви. Згадані нами автори намагаються створити другу реальність, яка є не так втечею від самого себе, а навіть навпаки шляхом віднайдення себе, своєї ідентичності та свободи.

Так, сучасна німецька література фентезі стала неповторним явищем, що поєднує в собі і романтичну спадщину, і новітні тенденції. Вона є важливим аспектом європейського літературного простору, здатною не лише розважати під час читання, а й сформуванню критичне мислення, естетичний смак і духовну чутливість читача [28, с. 2].

Сучасне фентезі привертає увагу школярів, адже поруч з чудотворними явищами тут постулюється гуманність разом з низкою вічних питань дружби, сім'ї, добра, співчуття. Саме вони стоять у фокусі літературної освіти Нової української школи, яка з-поміж творів німецького фентезі посутнє місце відводить саме романові "Чорнильне серце" Корнелії Функе. Тож вважаємо за доцільне у наступному розділі нашої магістерської роботи детально висвітлити аналіз цього твору у контексті художньої спадщини письменниці.

Розділ II

ТВОРЧІСТЬ КОРНЕЛІЇ ФУНКЕ

ЯК ЗРАЗОК СУЧАСНОЇ ЛІТЕРАТУРИ ФЕНТЕЗИ

2.1. Творча спадщина Корнелії Функе у постмодерному дискурсі

Творчість Корнелії Функе належить до постмодерністського напрямку. Такий термін використовується не лише у літературі, а й у мистецтві ХХ століття. Цей культурний феномен висвітлює філософські, науково-теоретичні, емоційно-естетичні ідеї. Постмодерністська концепція передбачає культурний шлях розвитку на основі створення нового, при цьому переосмислюючи традиційну культуру і переінтерпретовуючи її. Постмодерністське мислення значною мірою репрезентує гасло "Все можливо", що означає: більше не існує "об'єктивної реальності", яка відображається в науці та літературі, натомість тут відбувається певне порушення кордонів. У постмодерністському творі текст більше не виконує функцію відображення світу. Читач не повинен дотримуватись систематичної хронології, натомість виникає конфлікт між світом у тексті та його власним, що призводить до скептицизму щодо відчуття реальності [8, с. 2].

Що стосується постмодерністських елементів у дитячій та юнацькій літературі, то можна знайти акцент на акті комунікації, сумнів щодо авторитету або множинності наративних авторитетів, часту тематизацію читання та письма, фрагментацію зображених подій чи персонажів. Читач перетворюється з пасивного читача на активного учасника дії, який конструює історію за допомогою слів.

Постають питання про взаємозв'язок між реальністю та фантазією. Фантазія двох світів – це модель, яка є досить привабливою для постмодерністської літератури. Постмодерністські тексти нагадують мозаїку текстів, тому постмодерністську літературу можна охарактеризувати експериментами зі змістом та мовою.

Творчість Корнелії Функе часто містить притаманну постмодерну "розповідь про розповідь", де персонажі розуміють, що вони є частиною історії. Інтертекстуальність її текстів представлена цитатами, алюзіями, пародіями та різними адаптаціями. [49, с.1]. У трилогії численні тексти зустрічаються як у паратексті, так і в основному тексті. Прямі цитати та назви творів зазвичай виділені курсивом. Проте наприклад, коли Меггі читає "Дінь-Дінь" з "Пітера Пена", ці інтертекстуальні посилання можна розпізнати, але вони не позначені конкретно. Крім того, кожен розділ книги "Чорнильне серце" починається з цитати з творів відомих авторів, серед яких Міхаель Енде, Оскар Уайльд, Редьярд Кіплінг. Так авторка посилила емоційний та естетичний ефект, встановила зв'язки між суміжними та віддаленими елементами та досягла зв'язності тексту. Також тут спостерігається метафікція: йдеться про коментар тексту до самого себе. Це одна з лінгвістичних ігор, що розмиває межу між реальністю та вигадкою.

Тут не можна не згадати "Нескінченну історію" Міхаеля Енде, що містить кілька алюзій на живопис, літературу, а також філософські мотиви та питання наприклад, загроза небуття, алюзії на Шекспіра та подорож Одиссея. Окрім численних прикладів алюзій, творчість М. Енде також стосується письма та читання, що притаманно і роману "Чорнильне серце".

Розглянувши у цілому трилогію К. Функе "Чорнильний світ", помічаємо, що вона представляє двовимірну модель реальності: реальний світ, де дія відбувається в Італії та Чорнильний світ. У першому томі "Чорнильне серце" дія відбувається в італійських місцевостях, а у другому та третьому – у світі, що нагадує Середньовіччя. Вигадані персонажі походять ймовірно з вигаданого світу. Проте у другому томі деякі герої з реального світу переміщуються у вигаданий, Чорнильний світ, і дія відбувається на двох рівнях. Лише кілька персонажів залишаються в реальному світі.

Реальний світ і фантастичний чорнильний світ можна як розмежувати, так і логічно пов'язати. Вони так би мовити з'єднані книгою. Пізніше ця межа

розмивається як для персонажів, так і для читача, коли історії ставляться на один рівень і обидві реальності розглядаються як дві паралельні історії.

У творах Функе дослідження розмитих меж між реальністю та фантазією створює інтригуюче відчуття таємничості. Цей тематичний елемент додає глибини оповіді, захоплюючи читачів своєю загадковою привабливістю. Взявши до уваги інших авторів, помічено що Гюнтер Грасс у своїй книзі "Бляшаний барабан" ("Die Blechtrommel") також керується такою специфікою написання, поєднуючи справжні події з історії з фантастичною вигадкою, що схоже на розмивання меж, як і в досліджуваної нами авторки.

Специфічний характер творів Корнелії Функе пов'язаний, перш за все, з її досвідом роботи соціального працівника, про що вона розповіла у своєму інтерв'ю: "I studied Education (the most stupid idea of my life), because I wanted to work in some way with children, not as a teacher, but as a social worker. I think, I wanted to make the world a better place, but I found out, that you can't live against your gifts. And my gifts are writing and drawing. I nevertheless learned very much about children, when I worked as a social worker" [46]. Аналогічний освітній вплив на юного читача, розкриття його духовного потенціалу – головні мотиви творчості Корнелії Функе.

У "Чорнильному серці" персонажі володіють чарівними здібностями, проте їхня поведінка виправдана наявними людськими моральними цінностями: сімейними та дружніми відносинами, любов'ю, що сприяє соціалізації нового покоління, вихованню загальноприйнятих норм і цінностей серед дітей. [54] На нашу думку, спілкування Мо з Мерті відображає цю концепцію "Es gibt eine Familie hinter jedem Namen – eine Mutter oder ein Vater, Brüder und Schwestern, vielleicht eine Frau. Wenn einer von ihnen herausfände, dass Buchstaben zum Leben erweckt werden können, dass jemand, der jetzt nur ein Name ist, wieder Fleisch und Blut werden kann, glaubst du nicht, dass er alles tun würde, alles, was er kann, um es geschehen zu lassen?" [54, с. 296].

Не можемо не згадати іще одного німецького письменника Маркуса Гайтца і його твір "Die Zwerge" ("Гноми"), де персонажі, як і у Функе, наділені

виразними людськими якостями. Цим автор намагається змінити стереотипи класичного фентезі: гноми – не другорядні комічні істоти, а повноцінні герої з моральною складністю. "Der Zwerg grinste, sodass sich sein freundliches Gesicht in Falten legte. Er wunderte sich, wie schnell die Menschenkinder wuchsen. Es würde nicht mehr lange dauern, und sie wäre so groß wie er. 'Katzen und kleine Kinder, man hört sie nie kommen.' Er warf ein Stück Eisen in die Esse. 'Komm, wir lassen es glühen, und ich erkläre es dir'" [58, с. 33]. Також тут маємо іронію та метафоричні паралелі із сучасним суспільством (влада, міжнаціональні непорозуміння, расові конфлікти).

Як згадувалось вище, дія книги Корнелії Функе відбувається у фальшивому реальному світі наших днів, проте персонажі не переносяться у світ фантазій, що підкреслює думку письменниці про те, що дивовижні пригоди та магія можливі й у реальному світі, корелюючи зі згаданими у творах "goldene Kreditkarte", "Alarmanlage", "Fertigsoße", "sich ein Auto mieten", "ein Auto bei der Leihwagenfirma bestellen" [54], "ein Auto tanken", "zum Flughafen fahren" [54, с. 314], T-Shirt, Leihwagen і інші, а також буденними подіями кожної людини, такими як покупки чи куховарство: "Nach dem Frühstück erkundigte Elinor sich am Tresen nach dem besten Hotel der Stadt. Während sie mit ihrer Kreditkarte die Rechnung beglich..." [54, с. 250]. "... als Elinor vom Einkaufen kam und ihnen eine halbe Stunde später Spaghetti mit irgendeiner Fertigsoße servierte. "Tut mir leid, aber ich habe einfach keine Geduld für diese elende Kocherei" sagte sie, als die Töpfe auf den Tisch stellte. ... "Aber warum schaffen Sie nicht ein paar Kochbücher an?" [54, с. 70].

Таке розмивання меж реальності притаманне і Франку Шетцингу – німецькому письменнику, який у 2009 році видав свій твір "Limit" ("Межа"), де у центрі стоїть етичний вибір – відповідальність за силу, якою володієш. Різниця між згаданими творами полягає у джерелі сили (технологія чи книга), що визначає хід подій, а також у тому, що у "Чорнильному серці" Меггі і Мо повинні вирішувати, як використовувати силу книги, балансуючи між добром

і злом, а герої Франка Шетцинга вирішують, чи використовувати технології для влади чи блага [67].

Повертаючись до "Чорнильного серця" помічено, що авторка привносить у твір історичні факти та події, наприклад, з історії друкарства, що є притаманним для постмодерного письменства і посилює правдивість оповіді. "Nun, vielleicht gefällt ihm seine Geschichte nicht mehr, oder sie verkaufte sich einfach so schlecht, dass sich kein Verlag fand, der sie noch einmal drucken wollte. Was weiß ich?" [54, с. 100]. Дива пояснюються як найвищі моральні цінності для людини. Це прояв нетривіальної функції жанру літературної казки у соціалізації підростаючого покоління, у вихованні соціокультурних цінностей і норм.

Корнелія Функе ефективно насичує свою творчість захопливими поворотами сюжету та поступовим розкриттям інтригуючих таємниць. Ця майстерна техніка оповіді підтримує постійне відчуття напруги та захоплення, яке пронизує всі її книги. Так, її твори часто досліджують глибоко емоційні теми, такі як кохання, дружба, сім'я та глибокий вплив оповіді. "Schmeckst du den Wind und die Nacht? Die Angst und die Freude? Und die Liebe. Schmeck sie, Meggie, und alles erwacht zum Leben" [54, с. 539]. Ці потужні теми знаходять відгук у читачів, наповнюючи оповідь безперечним емоційним резонансом. Багато творів К. Функе містять елементи магії, фантастичних істот та унікальних магичних систем. Ці елементи фантазії додають глибини та захоплення текстами письменниці.

Аналізуючи основну тематику творів Корнелії Функе, помічаємо, що тут повторюється тема трансформуючої та часто магичної сили оповіді. Через історії та книги персонажі оповідей авторки знаходять розраду, силу чи натхнення. Ця тема чудово підкреслює значення літератури та письма в нашому житті: "Kein Ort zum Leben. Bücher waren der einzige Ort, an dem es Mitleid, Trost, Glück gab... und Liebe. Bücher liebten jeden, der sie aufschlug, schenkten Geborgenheit und Freundschaft und verlangten nichts dafür, gingen nie fort, niemals, selbst dann nicht, wenn man sie schlecht behandelte" [54, с. 456]. У "Чорнильному серці" книга є джерелом магії. Мо розуміє, що не має жодного

контролю над тими, хто виходить з книг, і каже: "Aber ich sage es dir noch einmal: Ich weiß nicht, was geschehen wird. Es geschieht nie, wenn ich es will. Ich weiß, ihr haltet mich hier alle für einen Zauberer, aber ich bin keiner. Der Zauber kommt aus den Büchern, und ich weiß ebenso wenig wie du oder einer deiner Männer, wie er funktioniert" [54, с. 188].

Схоже до "Чорнильного серця", Функе часто заглиблюється в динаміку сімейних стосунків, досліджуючи складні зв'язки між батьками та дітьми, братами та сестрами, а також поняття обраних сімей. Її персонажі постійно стикаються з перешкодами та особистісно зростають у рамках своїх сімейних зв'язків. Також центральне місце її багатьох книг, як от "Вершник драконів" ("Drachenreiter"), займає тема дружби. У таких історіях персонажі створюють глибокі, міцні зв'язки один з одним, що дозволяє їм долати труднощі та відкривати щире почуття приналежності [див.: 52].

Заглибившись у творчість Корнелії Функе, помітимо, що авторка часто підкреслює концепцію дій, які мають наслідки. Так, головні герої книги "Реклес: Кам'яне тіло" ("Reckless: Steinernes Fleisch") вирушають у захопливі подорожі або стикаються з непростими викликами, які вимагають як сміливості, так і стійкості. У своїх історіях письменниця акцентує важливість хоробрості перед обличчям негараздів, але водночас і відповідальності за свій вибір. Почасти, як і у згаданому творі, такі мандрівки переростають у подорожі самопізнання, де герої борються із глибокими питаннями ідентичності, мети та самоприйняття [55]. Ці захопливі теми глибоко резонують з юними читачами, коли вони прокладають свої особисті шляхи зростання та дослідження.

Деякі книги Корнелії Функе, як от "Реклес – Кам'яне тіло" (Reckless – Steinernes Fleisch) або "Вершник драконів" (Drachenreiter) досліджують теми, пов'язані з довкіллям, та ілюструють глибокий вплив людських дій на природу і навпаки. Так, у "Реклеса" читаємо: "Die Nacht atmete in der Wohnung wie ein dunkles Tier. Das Ticken einer Uhr. Das Knarren der Holzdielen, als Jacob sich aus seinem Zimmer schlich – alles ertrank in ihrer Stille. Aber Jacob liebte die Nacht.

Sie war wie ein schwarzer Mantel, gewebt aus Freiheit und Gefahr, und ihre Dunkelheit füllte die Wohnung mit dem Flüstern vergessener Geschichten, von Menschen, die in ihr gewohnt hatten, lange bevor er und sein Bruder geboren worden waren" [55, с.1]. Через ці теми Функе виявляє власну глибоку стурбованість екологічними проблемами та демонструє жвавий інтерес до управління довкіллям.

Проте найголовніше – це мова творів письменниці, тобто те, що конструює реальність, що є джерелом магії, причиною, чому книги спалювали та ретельно ховали. У "Чорнильному серці" можливість оживляти героїв із книг – це метафора сили слова, якою самоусвідомлюється література [54]. Своім унікальним та захопливим стилем письма авторка здобула широке визнання в літературному світі. Талант Функе полягає у створенні яскравих та надзвичайних локацій, які переносять читачів у незвідані світи. Завдяки вмілому використанню описової прози він дозволяє читачам без зусиль уявити та зануритися у створені ним захопливі світи. Його персонажі мають глибину та демонструють широкий спектр емоцій, мотивацій та недоліків. Таке складне зображення приваблює читача та забезпечує тривале враження. Також авторка адаптує свій стиль письма, щоб задовольнити потреби різних цільових аудиторій, будь то читачі середнього віку чи молодші. Її проза має чудову доступність, яка захоплює молодших читачів, водночас пропонуючи рівень складності для більш зрілої аудиторії.

Як саме Корнелії Функе вдається досягати такого впливу на читача своєю мовою, детально проаналізуємо у підрозділі, присвяченому особливостям ідіостилу письменниці. Наразі ж сфокусуємо свій дослідницький інтерес на ідейному наповненні власне роману "Чорнильне серце".

2.2. Ідейно-тематичний комплекс роману-фентезі "Чорнильне серце"

За сучасною жанровою класифікацією, аналізований нами твір Корнелії Функе "Чорнильне серце" – роман-фентезі, на що вказують використання

магічних проявів, предметів та істот. Тут утверджується значення культури, книги, без яких неможливий розвиток особистості та суспільства загалом.

Як типовий роман, тобто прозовий епічний твір, який відображає значний обсяг дій та персонажів, "Чорнильне серце" містить численні сюжети головних героїв з їх переживаннями і пригодами. Розвиток дій відображається протягом довгого часу, показуючи усю складність ситуації героя та його внутрішнього світу. "Noch viele Jahre später musste Meggie bloß die Augen schließen und schon hörte sie ihn, wie winzige Finger, die gegen die Scheibe klopften. Irgendwo in der Dunkelheit bellte ein Hund, und Meggie konnte nicht schlafen, so oft sie sich auch von einer Seite auf die andere drehte" [54, с. 9].

Провідною темою роману "Чорнильне серце" Корнелії Функе є жага до читання. У книгах проявляється магія слова і привабливість читання. Підняті також теми: дружба і любов, стосунки батьків та дітей, відповідальність за власні дії та вчинки.

Напруга між двома світами у романі особливо важлива для сюжету твору. У своїх книгах Корнелія Функе використовує основу всіх фентезійних історій: контраст між реальним і фантастичним світом і зв'язок між двома світами. Так, Палітурник Мортімер, відомий у романі як Мо, має дар витягувати персонажів і речі з книг. Тож деякі темні персонажі, яких він мимоволі звільнив із їхніх історій, також переміщуються у "реальний" світ. "Чорнильне серце" – це книга в книзі, з якої Мо звільнив Каприкорна. Тепер лиходій переслідує його, щоб отримати всі примірники книги, які ще є в світі. Щоб втекти від лідера банди та Штаубфінгера, Мо змушений постійно міняти локації зі своєю дочкою Меггі. Штаубфінгеру вдається заманити їх до гірського села, де живе Каприкорн. Трійцю схоплюють і починається пригодницька історія, повна головоломок і таємниць [54].

Коротко зупинимось на сюжеті твору. Дванадцятирічна Меггі – завзята читачка. Ймовірно, вона перейняла це від свого батька Мо, він – реставратор книг і також любить читати. Одного разу вночі до Мо приходить незнайомець, який називає себе "Штаубфінгером". Меггі підслухала попередження її батька

про чоловіка на ім'я Каприкорн. Наступного ранку Мо й Меггі їдуть до Італії, щоб відвідати двоюрідну тітку Меггі Елінор, котра володіє будинком, повним книжок. Мо не сказав Меггі, що вони тікають від Каприкорна, але вона швидко це помітила. Як і те, що Мо сховав книгу "Чорнильне серце" у великій бібліотеці Елінор. Незабаром після цього Мо викрадають. Меггі й Елінор дуже стурбовані і разом із Штаубфінгером вирушають у пригодницький квест. Несподівано Меггі та Елінор викрадає Басти, адже Штаубфінгер їх зрадив. Саме він є причиною викрадення і Мо. Замкнені в темній кімнаті, вони нарешті зустрічають Мо. Через свій дар оживляти героїв книги "Чорнильне серце" він втратив дружину Терезу 9 років тому – Тереза зникла в чорнильному світі. Мо ніколи не віддасть книгу, адже це його єдиний шанс повернути Терезу.

Каприкорн і Штаубфінгер намагаються будь-що-будь дістати книгу, адже це їхній дім. Меггі та Елінор вдається звільнити Мо, і вони тікають із села Каприкорна. Подорож прямує у сусіднє село на узбережжі, де живе Фенольо, він же автор, який написав книгу "Чорнильне серце". Але коли вони прибувають, Фенольо та Меггі викрадають люди Каприкорна. Цим Каприкорн хоче шантажувати Мо. Він вимагає, щоб Мо звільнив найзловіснішу істоту, жахливу тінь, з Чорнильного серця. Тим часом Меггі та Фенольо планують переписати історію, тому що Меггі відчайдушно чекає на матір. Фенольо переписує історію таким чином, що Тінь обертається проти свого правителя Каприкорна і вбиває його. План Меггі і Фенольо спрацьовує, Каприкорн падає мертвим, тінь і люди Каприкорна зникають у книзі, за винятком Басти, якому вдається втекти, і матері Каприкорна. Маму Меггі повернули у реальний світ, але вона німа, тому що читач не опановує дар так само добре, як Мо, і знову робить помилки. Сім'я повертається в будинок Елінор, де вони мають намір зупинитися. Меггі вирішує стати письменницею і, як і її приклад для наслідування Фенольо, має дар створювати нові світи за допомогою правильних речень [пор.: 54].

Книга написана в захоплюючій формі, сюжети різноманітні, так що цікавість до того, що буде далі, завжди присутня. Інтерпретацію проблематики

роману-фентезі Корнелії Функе "Чорнильне серце" можна загалом звести до шести основних тем: "Добро і зло", "Сім'я", "Дружба", "Страх", "Реальний світ і чорнильний світ" і "Любов до книг і книги в книзі".

Боротьба зі злом домінує в історії. З одного боку – лиходії, яких легко впізнати за релігійними алюзіями та кольоровою символікою, а з іншого – доброзичливі, люб'язні та книжкові хороші персонажі. Але не всі герої настільки одновимірні і не належать до тієї чи іншої категорії. Авторка малює тонкий портрет своїх персонажів, особливо жонглера Штаубфінгера. Герої твору Елінор, Меггі та Мо також можуть сердитися, коли їм або їхнім близьким погрожують [59].

У розділі "Сім'я" описані сім'ї Меггі, Каприкорна та Штаубфінгера. Сім'я грає головну роль в "Чорнильному серці". Дванадцятирічна Меггі вже дев'ять років живе зі своїм батьком-одинаком Мо. Меггі відчуває любов, визнання, захист і безпеку від свого турботливого батька. Але вона не пам'ятає своєї матері. Коли вона була маленькою, вона завжди втішала себе тим, що у багатьох її книжкових героїв теж не було мами: "Früher hatte sie manchmal in ihren Büchern nach einer passenden Mutter gesucht, aber in ihren Lieblingsbüchern kamen kaum welche vor. [...] Früher hatte das Meggie oft getröstet" [54, с. 308]. У творі не йде мова про те, чи має Меггі родичів. Згадано всього лиш тітку Елінор, з якою Меггі не була знайомою.

Водночас дружні стосунки зароджуються між Меггі та Фенольо, а також між Фарідом та Штаубфінгером. Останні два інтерпретовані як "Реальний світ і чорнильний світ" і "Любов до книг і книги в книзі", ці мотиви корелюються один з одним, адже в фентезійний всесвіт "Чорнильного серця" можна увійти лише за допомогою Мо, Даріуса або Меггі. У існуванні чорнильного світу ніхто не має сумніву і, здається, є нормою для героїв: Мо, Меггі, Реза, Елінор, Даріус і Фенольо.

Страх – основа ідея твору. Зазвичай він супроводжується насиллям у книзі і залишає слід на інших головних персонажах, особливо на Меггі. Він виступає не просто емоцією, а мотивом, що спонукає до вибору і внутрішнього розвитку

героїв. Він виникає не лише через зовнішні чинники, а й просто відображаючи внутрішні переживання персонажів. Наприклад, Меггі та Мо бояться втрати контролю над власною долею, якщо вони не зможуть зупинити злих персонажів, таких як Капрікорн. До того ж книголюбка Меггі боїться скористатись своїм даром читання вголос, адже це може призвести до трагічних наслідків, як це і відбулось з її матір'ю, яка зникла після того, як батько "прочитав" її в книгу. У "Чорнильному серці" страх є також своєрідною метафорою непередбачуваності, коли межа між реальним і вигаданим світом розмивається. Це спонукає читача до роздумів про те, що література має вплив на реальність, проте часто разом з цим приходить і відповідальність за те, що ми беремо з собою з книг у наш світ.

Основним суперечливим моментом у "Чорнильному серці" є протиставлення добра і зла. Корнелія Функе однозначно вибрала це поєднання двох визначень як протиставних сутей: "Я глибоко вірю, що існує незламне зло. Я не хотіла гламурного зла, я не хотіла красивого зла, я не хотіла ніякого очищеного зла, я не хотіла всієї цієї нісенітниці" [59]. Образ, який зображає письменниця, значною мірою співставний цьому визначенню, яке посідає головне місце у літературі для дітей. Для читача Меггі відобразила чіткий образ про страшних людей через багато історій, які були нею прочитані.

Водночас класифікація героїв на добрих і злих не відповідає класичному поділу. У "Чорнильному серці" добрі герої вчиняють пакості, наприклад вбивають, мстяться, думають про насильство. А злі герої творять добро в певних моментах. Зрештою перемагає світла сторона. Надалі класифікація героїв на реальних та вигаданих акцентує увагу читача на схемі "зло – добро", хоча у хороших персонажів теж є потаємні ідеї, а у вигаданих темних істот благородні.

Уже в описі постатей відображено, який герой – добрий, а який злий. Злі герої зазвичай моторошні. Доречний приклад – Каприкорн та його друзі, які описані в творі таким чином: "Staubfinger stand jetzt ganz dicht vor Meggie. "Capricorn hat viele Männer, – sagte er leise" [54, с. 35]. Його обличчя біле і

мляве: "Seine Augen waren ebenso blass, wie der Rest von ihm, farblos und hell wie Silbermünzen" [54, с. 138]. Також Баста, Плосконос, Кокерелл та інші помічники є апологетами зла, адже вони шкодять іншим людям своїми діями.

Бачимо, що фентезі зазвичай виражений дуалізмом добра і зла, які опозиціонують один одного. Це показує і сюжетна лінія. Зло представляє персонажів, що прагнуть до всевладдя і домінування. Добро – це про дружбу, довіру, благородність і повинність. Прикладом бажання владарювання є вже згаданий Каприкорн, який не бажає повернення до життя у книзі, а хоче залишитися в реальному вимірі. Тут він має прислуг, які втілюють всі його веління. Баста теж зла та моторошна постать, яка часто чинить погані дії і вбиває інших: "Du hast Glück, dass ich mein Messer gerade erst geputzt habe! – zischte Basta" [54, с. 176].

Такі персонажі, як Реза, Меггі, Елінор, Мо, Дарій, Фарід і Феноліо представляють добро. Без сумніву, вони намагаються допомагати один одному і рятувати інших. "Ich kenne keinen Vater, der auch nur halb so vernarrt in seine Tochter ist wie deiner. Du wirst sehen, er wird bald zurück sein. Und nun komm endlich rein! Sie streckte Meggie die Hand hin. Ich mach dir eine heiße Milch mit Honig" [54, с. 88].

Отож, проаналізований твір корелюється з головними рисами фентезі: він володіє великою кількістю персонажів, відображає об'ємну лінію сюжету, яка віддзеркалює буденність персонажів, їхній емоційний стан, звертає увагу на складні проблеми та шукає способи їх розв'язання.

2.3. Жанрово-стилістична специфіка фентезійного тексту К.Функе

"Чорнильне серце" – книга про міфічний образ. Ідея, що прихильники книг має можливість перемістити книжних персонажів в життя, – це те, про що мріють багато читачів. Книги відображають містичні світи, де навіть бездомні віднайдуть своє місце.

"Чорнильне серце" збагачене фантазією та сенсами. Проте у своєму юнацькому творі авторка підносить у літературний вир жанр фентезі, який,

разом з казковістю, прокладає шлях до реальності та буденності своїх читачів. І ця фантастика чітко відчутна у стилістиці твору Корнелії Функе.

Роман є двозначним, адже у ньому висвітлюються ціннісні суспільні запитання. Авторка не закінчує пригодницьку історію головних персонажів, а навпаки показує казковий світ, де герої такі справжні, наче взаємодіють вживу разом із нами. Книга виявилась сюрпризом не лише серед жанрових фентезійних історій, але й в літературному суспільстві. Вона віднайде свого дорослого чи дитячого прихильника не залежно від віку. До того ж книга дітьми різного віку сприймається по-різному, поєднуючи чесний світогляд дитини і вже прожитий досвід дорослої людини. Різноманітне поєднання лексичних одиниць зближує дорослого і дитину, перешкоджає роз'єднанню і навчає розуміти і пробачати, а не судити.

Після прочитання цієї фентезійної пригоди читач сприймає усе довколишнє по-новому, з жалем усвідомлюючи, що під час читання жоден з персонажів не переходить у реальний світ. Основний персонаж має дар оживлення книжних героїв, читаючи в голос. Така сюжетна гіперболізація не може не зацікавити на штовхнути на прочитання твору. Особливістю твору є епіграфи, підібрані до пасажів детально, що стає зрозуміло - главу можна опустити, адже все висвітлено рядками епіграфа.

Авторка насичила книгу колоритними стилістичними засобами. Це створює більш виразне відображення цього фентезійного роману. Своєрідністю стилю К. Функе є вживання англіцизмів, неологізмів, професіоналізмів, діалектизмів, архаїзмів, жаргонізмів і сленгу [49, с.1].

Англіцизми, які використовуються у творі, – це зазвичай побутове приладдя або ж імена героїв. Сюди відноситься й ім'я, яке має лиходій у творі. Також виразним є використання наступних англіцизмів: *bus, sofa, pullover, recorder, finger, bank, moment, babysitter*.

Серед неологізмів згадаємо *Feuerspucker* – "той, хто плюється вогнем".

Архаїзмом є лексема *Gaukler* – "жонглер". Це професія Штаубфінгера у романі. Також авторка дає йому ім'я *Flammenbändiger* або *Feuerfreund*, що

означає друг вогню. В інших пасажах Вогнерукий хвалиться своїм жонглюванням і стверджує, що так він заробляє собі на життя: "Ich verdiene mein Geld auf Markten. Auf Festen. Auf Kindergeburtstagen" [54, с. 62].

Жаргонізми письменника вживає для піднесення емоційного й соціального контексту. До жаргонної лексики у романі відносяться слова *Bursche, allerliebste, blöd, Angsthase*.

Читач однозначно звертає увагу на боротьбу реального та ірреального світу. Реальний світ показано як місце, наповнене людьми. Буденність міста відображає лексема *Gedränge*: "In einem Café zu sitzen, zu essen, und draußen auf der Straße ganz gewöhnliche Menschen zu beobachten, die zur Arbeit gingen, einkauften, oder einfach nur dastanden und sich unterhielten" [54, с. 249].

Дивний світ відкривається у покинутому селі, де немає нікого, якщо не зважати на товаришів Каприкорна: "Selbst tagsüber sah Capricorns Dorf seltsam verlassen aus" [54, с. 171]; "Kaum ein Mensch war auf den Gassen zu sehen, nur ein paar von den Schwarzjacken" [54, с. 171].

Для відображення міфічного світу авторка змінює час доби з дня на ніч та навпаки. Ця антитеза часового переходу символізує перетворення реального світу у казковий. Щойно починається ніч, герої опиняються у селі Каприкорна: "Sie hatten den Kamm des Hügels erreicht. Erleuchtete Fenster. "Da ist es", sagte Staubfinger, "Capricorns Dorf" [54, с. 130].

Поняття "Tag" і "Nacht" – це антоніми, проте нерозривні. "Tag" наділене позитивною енергетикою, натомість "Nacht" – це негативне відчуття, яке позбавляє людину можливості бачити і обмежує її дії. Відтак персоніфікація ночі перетворює її на живий об'єкт. Ніч рухається і відображається дієсловом *kommen*: "Es wurde rasch dunkler, die Nacht kommt schnell im Süden..." [54, с. 126]. У тексті трапляються також інші дієслова, що описують прихід ночі: *dämmern, zusinken*. "Nacht" за допомогою персоніфікації всмоктує у себе простір.

Дієслова *ersticken, verschlucken* наповнюють ніч негативним відтінком, силу, що усе навколо поглинає: "die Welt verschwunden, verschluckt von der

Nacht..." [54, с. 130]; "...bis die Dunkelheit es verschluckte" [54, с. 221]; "...als hätte die Dunkelheit sie verschluckt" [54, с. 543].

Це вказує на протиставлення дня і ночі, відтак добра і зла. Нестача світла відображається за допомогою слів *dunkel, kohlschwarz, grau*: "Die Nacht drang herein, dunkel und feucht..." [54, с. 12]. Прикметник "dunkel" разом з іменниками, утворює метафори: *dunkle Geschichte, dunkle Seite*.

У романі найкраще виражені емоції хвилювання, тривоги, страху, розчарування, гніву, смутку. Тривога – це гнітюче, неприємне почуття, яке зазвичай виникає у відповідь на загрозу або небезпечну ситуацію. Однак часто це почуття дуже розсіяне і індивідуальне для кожної людини.

У "Чорнильному серці" тема страху дуже поширена і передається вже початковими цитатами розділів, такими як: "Ein Fremder in der Nacht" (Kap.1), "Ein böser Tausch" (Kap. 9), "Die Höhle des Löwen" (Kap. 10), "Düstere Aussichten" (Kap. 19), "Schlangen und Dornen" (Kap. 20), "Eine Strafe für Verräter" (Kap. 39), "Geweckt in schwarzer Nacht" (Kap. 46) "Mit knapper Not" (Kap. 51).

При цьому кожен персонаж повісті переживає різні та індивідуальні страхи. Баста боїться зловісного і нещасного, через що дуже забобонний. Забобони беруть свій початок зі страху перед чимось загрозливим або демонічним: "...nur daher kam, dass er sich vor der eigenen Finsternis fürchtete und aus ihr schloss." [54, с. 500].

Коли Мергі читає маленьку фею Дінь-Дінь з книги Пітера Пена, Баста відбирає її: "Ich hab gehört, Feen halten Unglück fern, wenn man sie sich ins Zimmer stellt" [54, с. 398]; "Bastas Gesicht war weiß. Alle Zornesröte war daraus verschwunden. Die Angst ist nicht rot" [54, с. 481].

У випадку з Елінор тривога з'являється раптово і непередбачувано. Наприклад, коли вона залишається наодинці з Фарідом і Мо, а пізніше чує постріли вдалині, вона відразу ж панікує, тому що вважає, що їх обох застрелили: "Sie sind tot. Mausestot. Liegen blutend auf diesem Platz, vor dem Haus, alle beide, o mein Gott. Was nun? Sie schluchzte auf" [54, с. 453].

Роман пронизує похмура, пригнічувальна лексикою, яка створює негативну атмосферу страху і тривоги. Це спостерігається на прикладі розділів з використанням гіперболи: "...fragte sie, alssie durch einen endlos langen Tunnel fahren" [54, с. 38]; "Ich fürchte, sie würde ohne Zögern ihre Seele verkaufen, wenn der Teufel ihr dafür das richtige Buch böte" [54, с. 41]; "Die Zeit verging quälend langsam..." [54, с. 52]; "O ja. Ein Blick und du wirst sterbenskrank"[54, с. 129]; "Müssen Sie uns zu Tode erschrecken?" [54, с. 132]; "Sie ist nur der Köder, und sobald du angebissen hast, seid ihr zwei Capricorns Gefangene, vermutlich bis ans Ende eures Lebens" [54, с. 371].

Для емоційно-експресивного впливу на читача К. Функе застосовує тропи та стилістичні фігури. Адже експресивне мовлення усвідомлюється швидше, дарує естетичне задоволення, впливає на більш глибокий відгук і краще зберігається в пам'яті. Як бачимо із наведених вище цитат, авторка найчастіше використовує гіперболу з метою емоційного впливу, а також для підкреслення подій та почуттів героїв. Також у романі авторка використовує персоніфікації, які додають таємниці, недовомовленості, хвилювання. Так, книга відображена у романі як живий організм: "...in dem großen Haus war es so still, als schliefen selbst die Bücher in den Regalen" [54, с. 94].

У наступних прикладах персоніфікації відтворюють емоційне напруження: "Wenn der Wind sich in den Kopf setzt, mit dem Feuer zu spielen, dann kann selbst ich es nicht zähmen" [54, с. 78]; "Das Feuer leckte an seiner Haut wie etwas Lebendiges, ein züngelndes brennendes Wesen..." [54, с. 78]; "Als er irgendwann doch noch in ihre Richtung sah, hatte die Nacht Staubfinger und Farid längst wieder verschluckt" [54, с. 355]

Метафора дозволяє звернутись до деталей і показати психологічний стан героїв: "Aus dem Labyrinth der Buchstaben"; "Keine Stimme klang so wie die ihres Vaters. Mo konnte Bilder mit ihr in die blanke Luft malen" [54, с. 16–17]; "Ich glaube, sie ernährt sich von Buchstaben" [54, с. 139].

Метафора допомагає зрозуміти, яке враження справляє персонаж на читача. Так, у наступних пасажах вжиті словосполучення показують суть

одних явищ за допомогою інших: "Die Haustür aus dunklem Holz sah so abweisend aus wie ein zugekniffener Mund" [54, с. 42]. Натомість у наступному прикладі метафоричне з'єднання окреслює огидність Мо: "Mos Gesicht war nicht mehr dunkel vor Sorge" [54, с. 35].

Більшу частину образу у романі створюють порівняння. Порівняння відображає певну думку автора, негативну чи позитивну характеристику головних героїв або їх дій. Завдяки порівнянню авторка розкриває внутрішній світ Мо і вказує на його відношення щодо книг: "Ganz vorsichtig hielt er es, wie einen Vogel, der sich den Flügel gebrochen hatte" [54, с. 50].

Порівняння показують ненависть й відразу до Каприкорна: "Seine Männer tragen die Angst aus wie schwarze Post, sie schieben sie unter die Türen ..." [54, с. 35]; "Sie kleiden sich gern schwarz wie die Saatkrähen, nur ihr Anführer trägt ein weißes Hemd unter der rußschwarzen Jacke..." [54, с. 35]; "Seine Wimpern waren hell wie Spinnweben" [54, с. 205]; "Capricorns Augen wurden starr wie die einer Schlange" [54, с. 364].

Порівняннями авторка намагається передати у романі й уже згадуване почуття страху: "Dieses Tor sieht nach mindestens drei kälbergroßen bissigen Hunden aus" [54, с. 41]; "Capricorns Statue blickte blass aus der Dunkelheit herab..." [54, с. 393]; "Der Junge blickte ihn so verletzt an, als hätte er ihm die Hand ins Feuer gehalten" [54, с. 373]; "Elinors Stimmeüberschlug sich fast. Kampflost wie ein Bullterrier stapfte sie auf ihn zu" [54, с. 370].

У романі наведено багато епітетів, за допомогою яких письменниця характеризує героїв: "seine Augen sagten immer noch: Geh weg" [54, с. 27], "verrückt nach Schokolade" [54, с. 91].

По-друге, авторка описує таким чином місце дії та оточення: "Ein sehr schönes Haus, aber es wirkte ebenso wenig einladend wie das Eisentor an der Straße" [54, с. 42]. Епітет *wenig einladend* створює образ негостинності і замкненості.

До того ж Корнелія Функе використовує ампліфікацію епітетів: "Danach tauchte er die Fackel, die er in der Hand hielt, in den Eimer, zog sie wieder heraus

und hielt ihren tropfenden, watteumwickelten Kopf an eine ihrer brennenden Schwestern" [54, с. 78] та поєднує інверсією з епітетом, що вказує на важливість певного явища: "Vielleicht sah der ockergelbe Putz nur in der Abenddämmerung so schmutzig aus" [54, с. 42].

Для чіткості тексту авторка використовує синтаксичні фігури, тобто мовні звороти і фрази, які покращують виразність мови та впливають на емоційність сказаного. Сюди належать:

– плеоназм: "... und Meggie glaubte schon, dass er nie ein Ende nehmen würde..." [54, с. 41]; "Oder hat er seine Zelte inzwischen woanders aufgeschlagen?" [54, с. 31]; "Sie konnte nicht glauben, dass er wieder bei ihr war, ganz heil und gesund..." [54, с. 148];

– тавтологія – затримує увагу на сказаному, посилює емоційність та ритмічність мови: "Nichts. Gar nichts!" [54, с. 66]; "Du kannst sie nicht wieder in dieses Loch sperren, mutterseelenallein" [54, с. 366];

– градація – задля підвищення чи пониження емоційно-сислової значимості засобів художньої виразності: "Nun ja, auch Krähen legten ihre Federn in der Sonne nicht ab, und nichts als ein Schwarm Krähen waren sie, Räuber" [54, с. 331]; "Die Welt war furchtbar, grausam, mitleidlos, dunkel wie ein schlimmer Traum" [54, с. 456]; "Ich, Fenoglio, der Meister der Worte, der Tintenzauberer, Papierhexer" [54, с. 449];

– анафора: "Geh weg. Geh weg, Meggie" [54, с. 27]; "Zu teuer, zu teuer, zu teuer!", murmelte sie" [54, с. 74]

– анепіфора: "Sie sind meine Kinder, meine tintenschwarzen Kinder, und ich hege und pflege sie" [54, с. 56]

– анадиплозис: "Ach ja, das Mädchen ... das Mädchen mit den hellen Augen, kleine Stücke Himmel..." [54, с. 409]; "Nicht die Spur von Angst konnte Meggie in seinen Augen entdecken, nur ungläubige Neugier – und Zufriedenheit, Zufriedenheit mit sich selbst" [54, с. 358];

– полісиндетон: "Oder die Nacht fliegt an uns vorbei. Oder was auch immer" [54, с. 222];

– повтор: "So furchtbar, furchtbar dumm" [54, с. 141]; "Zu teuer, zu teuer, zu teuer!" [54, с. 74];

– алітерація- "Er spannte den Körper wie einen Bogen und spuckte, was immer da in seinem Mund war über der brennenden Fackel in die Luft" [54, с. 93];

– асиндетон – динамічність дії: "Sie weinte nicht mehr, als sie an Staubfinger vorbeikam, sie fuhr sich nur mit der Hand über die Augen, um die Tränen fortzuwischen, und einen schrecklichen..." [54, с. 84];

– антитеза – для створення контрасту зображуваних явищ: "Es war ein sehr schönes Haus, aber es wirkte ebenso wenig einladend wie das Eisentor an der Straße" [54, с. 42];

– гіпербола - "Die Stille war schrecklich, schrecklicher als tausend Stimmen." [54, с. 431];

– метонімія- "Das dumme Ding" [54, с. 88].

Як бачимо, оповідь роману "Чорнильне серце" авторська. Це означає, що письменниця постає всезнаючою як у чорнильному світі, так і в реальному світі. Сама вона не бере участі в сюжеті і може вільно переміщатися в оповідному часі. Використання перелічених стилістичних засобів відзначає важливість уяви та фантазії. Це підкреслює трансформаційну силу нарації, оскільки персонажі створюють і формують власні оповіді, стираючи межі між вигадкою та реальністю. Фактичний матеріал дає підстави стверджувати, що використані стилістичні засоби дають змогу висловити думку так само точно, як слова в первинному значенні, тому їх можна розглядати як самостійні семантичні компоненти. Отже, стилістичні фігури здатні творити нові значення як у семантичному, так і у функціональному вимірах. Їх поєднання уможливорює появу нового значення, яке актуалізується в конкретному контексті, що забезпечує правильне розуміння тексту і сюжету.

Розділ III

ОСОБЛИВОСТІ ВИВЧЕННЯ НІМЕЦЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ ФЕНТЕЗІ В НОВІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ШКОЛІ

3.1. Роль і місце фантастичної літератури в актуальних навчальних програмах і підручниках з зарубіжної літератури для НУШ

Зміст казок та фантастичних оповідей сприяє соціальному та когнітивному розвитку дітей, стимулюючи їхню уяву, водночас надаючи простір для вивчення соціальних цінностей та правил. Фантастичні оповідання розвивають дитячу уяву та заохочують творчість. Коли учні слухають пізнавальну казку, вони уявляють собі сцени, персонажів та обстановку. Вони уявляють, як би вони поводитися в різних ситуаціях. Ця гра на розвиток творчості сприяє розвитку уяви, яку можна застосовувати в різних сферах життя. Частота деталей під час розповіді також відіграє значну роль у розвитку фантазії учнів. Якщо пізнавальна казка містить достатньо деталей для розуміння дитиною, але залишає місце для уяви, вона може заповнити прогалини на свій розсуд. Цей творчий процес допомагає розвивати уяву учня, створюючи нові зв'язки в мозку.

Так, уява відіграє вирішальну роль у когнітивному розвитку дітей. Занурюючись у фантастичні світи та вигадуючи історії, діти тренують свої креативні мисленнєві процеси та покращують свою уяву. Важливим аспектом уяви є здатність до вирішення проблем. Діти, які регулярно поринають у фантастичні ігри, розвивають творче мислення, яке дозволяє їм знаходити інноваційні рішення для різних викликів [20, с.114].

Ще одна функція фантастики полягає у сприянні формуванню та розвитку емпатії у дітей. Розглядаючи ситуації з різних точок зору, діти можуть поставити себе на місце інших. Наприклад, коли діти читають або слухають про персонажів, які стикаються з труднощами, вони можуть ототожнювати себе з їхніми викликами та відчувати до них співчуття. Ця емпатія допомагає дітям краще розуміти емоції, думки та переживання інших і таким чином

будувати кращі стосунки. Вони набувають таких якостей, як розуміння інших та цінування різних точок зору.

Завдяки інтелектуально-стимулюючій фантастиці діти вчаться встановлювати зв'язки між історією та власним досвідом, розвивають критичне мислення та навички вирішення проблем, а також вчаться передбачати, що може статися далі. Слухаючи історію, діти намагатимуться засвоїти та зрозуміти її, встановлюючи зв'язки в рамках сюжету; це покращує їхню здатність встановлювати причинно-наслідкові зв'язки.

Крім того, це значною мірою сприяє розвитку емоційного інтелекту школярів, забезпечуючи безпечний та захопливий спосіб дослідження та розуміння складних емоцій. Нагадаємо, що емоційний інтелект – це усвідомлення людиною власних емоцій та емоцій інших, а також її здатність керувати цими емоціями здоровим та продуктивним чином. Дітей заохочують робити позитивний вибір, який відображає їхні власні цінності.

Моральні уроки у фантастичній літературі підкріплюють важливі чесноти, такі як доброта, чесність, повага та відповідальність, допомагаючи дітям стати відповідальними та співчутливими членами суспільства.

Зазвичай розрізняють три етапи сприйняття фантезійного оповідання:

- 1) пряме сприйняття, реконструкція та пережиття представлених образів (на основі фантазії);
- 2) усвідомлення основної думки твору (за допомогою мислення);
- 3) дію літературного твору на постать читача (за допомогою емоцій та самосвідомості) [детальніше див.: 36, с. 6–7].

Відомо, що діти починають знайомитись з казкою як фантастичним оповіданням ще у дошкільному віці. Спочатку вони осягають зміст прочитаного частково та знаходять найпростіші зв'язки, особливо сюжетну послідовність. У центрі уваги сприйняття літературного твору є герой. Учні молодшої групи цікавляться його зовнішністю, діями та вчинками, але ще не бачать емоцій та прихованих мотивів, що стоять за їхніми діями. Діти дошкільного віку цього віку не можуть самотійно відтворити образ героя у

своїй уяві і тому потребують ілюстрацій. Через активну співпрацю з персонажем діти стараються пробратись в дію (перериваючи процес прочитання, вдаряючи по картинці тощо). З віком діти віднаходять елементарні, логічні причинно-наслідкові зв'язки в творі та розпізнають так звані невидимий резон дій персонажів. Невидимі мотиви, що перегукуються з особистими емоціями, дітям ще не доступні. Охарактеризовуючи персонажа, читачі підкреслюють особливо найбільш яскравий образ. Їхнє відношення до героя встановлюється, перш за все, аналізом його поведінки, який є більш об'єктивний, аніж до цього [36, с.4].

У початковій школі учні частково втрачають свою яскраву, зовні виражену емоційність і починають цікавитися змістом твору. Вони здатні розуміти події, які не відбувалися в їхньому власному житті. У цьому контексті стає можливим знайомство дітей з навчальними оповіданнями. Діти не перестають аналізувати поведінку героїв, але вони також починають помічати деякі найбільш яскраві пережиття персонажів: страх, смуток, щастя. Тепер читач не лише співпрацює з героєм, а й співчуває йому, що покращує розуміння складні мотиви його дій.

Згодом учні середньої школи уже помічають у вчинках персонажів різні неоднозначні дії та переживають складніші емоції (сором, тривогу, переживання за героя). Вони розуміють невидимі мотиви своїх дій. У цьому плані емпатія до героїв стає складнішою; вона вже не підпорядкована одній найяскравішій дії, це вимагає вміння розглянути події з позиції автора.

Занурення у світ художньої літератури через твори К. Функе пропонує набагато більше, ніж просто розваги. Воно відкриває вікно у світ, де межі реальності розмиваються, а уява підживлюється. Але переваги читання художньої літератури виходять далеко за рамки простого задоволення. Це розумове тренування, яке загострює когнітивні здібності та допомагає нам краще зрозуміти світ навколо нас. Читання фантастики може стимулювати нашу творчість та уяву, заохочуючи нас уявляти нові світи та персонажів.

Захоплюючись історіями та занурюючись у вигадані світи, ми можемо розкрити власну творчість та розвинути нові ідеї.

Фантастична література вписується в контрканон, у якому інсценізуються апокрифічні, пригнічені, таємні, заборонені та небезпечні знання. Особливо в дитячій та юнацькій літературі це часто стосується знань, що виходять за межі офіційної письмової культури дорослих, до яких юні герої підходять авантюрно, своєрідно та наївно, оскільки, у традиціях романтизму, вони мають дитячу відкритість до Іншого та ще не повністю сформовані логоцентричним мисленням [62, с. 94]. Фантастичне часто залишається розпливчастим і невизначеним; його ніколи не можна повністю досягнути чи розгадати, і тому залишається відкритим питання, як діти ставляться до фантастичного. Це робить фантастичну літературу, можливо, більш доступною для навчання, ніж реалістично представлену, проблемну літературу. З іншого боку, не лише історична, а й сучасна дитяча та юнацька література сповнена фантастичних історій, які містять знання, що вислизують з-під контролю реальності, і саме тому відкривають простір для можливостей бути іншим, мислити по-іншому, ідентифікувати себе з іншими та вчитися пізнавати й любити Іншого [68, с. 184]. Фантастична література фактично є іншою перспективою культурної пам'яті [62, с. 94]. Натомість сама її естетична структура створює перспективу не сприйняття даного як належного та неминучого.

Крихкість, втрата та переорієнтація, таким чином, здаються конститутивними елементами фентезійної літератури [47, с.22]. Це також можна побачити в тому факті, що сама фантастика являє собою розрив, прогалину, проміжок між реальним, відомим та нереальним, невідомим. Таким чином, вона відбувається в реальності і, у своєму відношенні до неї, є дивною, несподіваною та невідомою [69, с.36]. Якщо читач протягом усього читання сприймає світ у тексті як реальний, тоді фантастика проявляється у своїй нерішучості щодо істинності того, що представлено: "Фантастика визначається власним амбівалентним сприйняттям читачем описаних подій (чи це правда, чи це ні, чи це правда...)" [69, с.36]. Фантастичність

посилюється, коли персонажі самого тексту не впевнені в правдивості подій. І зрештою, читач також повинен виключити можливість того, що прочитане ним має бути алегоричним чи поетичним. У сфері світового пізнання, яке має бути передано на заняттях з німецької мови, фантастичне та моторошне (у сенсі незнайомого) завдяки своїй крихкості виявляється фігурою думки, яка ставить під сумнів існуюче та знайоме, деконструює його та позбавляє його неминучості. Фантастичне – це перехід у світ, який конструюється читачем і таким чином дає йому змогу самостійно пояснити світ [61, с.6].

Фантастична література, заснована на власних жанрових характеристиках, сама по собі утворює контраст власній особистості та власному просторово-часовому розташуванню [47, с.18]. Усвідомлення плинності процесу орієнтації між "Я" та "Ти" знаходить тут фокусну точку, яка порівнює відомі знання з новим досвідом, ставить їх під сумнів та виправляє, якщо необхідно. Зустрітися з чужим, дозволити йому здивуватися, дозволити йому стати трохи своїм, або визнати чуже як дім іншого – все це завжди вказує на його біноміальний аналог – знайоме, відчуття перебування вдома [47, с.18]. Це величезна удача, що ці два біноми сходяться у фантастичній літературі. Розрив з невизначеністю завжди передбачає переміщення між дивним і знайомим. До останнього існує постійна орієнтація щодо першого. Це відчуття перебування вдома є темою подолання для більшості дітей, оскільки – постійно кидаючись у нове знайомство з явищами та відносинами – вони проводять значну частину свого дитинства та юності, визначаючи для себе, де вони належать і які системи відліку їм підходять.

Відтак дослідимо в цілому представленість німецькомовних авторів фентезі у модельних навчальних програмах української школи за класами.

У навчальній програмі з зарубіжної літератури для 5 класу автора Є. Волощука міститься твір "Машина для здійснення бажань, або Суботик повертається в суботу" Пауля Маара. Він поданий у розділі "Бестселери дитячої літератури XX–XXI ст.", проте лише як рекомендований текст для читання. Поряд з ним пропонуються до вивчення твори фінської письменниці

Туве Янссон "Капелюх Чарівника", "Зима-чарівниця" та валлійського письменника Рояльда Дала "Чарлі і шоколадна фабрика" (1–2 на вибір). [7, с. 20–21] Це яскраві зразки літератури, яка поєднує захопливий сюжет, гумор і філософські роздуми. Вони спонукають учнів до самостійного читання, допомагають формувати естетичний смак, розвивають уяву й емоційний інтелект.

Щодо літератури для 6 класу у вищезгаданій програмі запропоновано твори німецькомовних авторів Міхаеля Енде "Джим Гудзик і машиніст Лукас" та Крістіне Нестлінгер "Конрад, або Дитина з бляшанки" поряд з шведською письменницею Астрід Ліндгрен та її творами "Міо, мій Міо", "Пеппі Довгапанчоха", "Брати Лев'яче Серце" (1–2 на вибір), об'єднані під заголовком "Бестселери дитячої літератури ХХ–ХХІ ст.". Цей розділ покликаний сформувати у школярів поняття про літературну казку та особливості художнього україномовного перекладу.

Натомість у програмі з зарубіжної літератури для 5 класу автора О. Ніколенко Пауль Маар поданий у розділі "У вирі захопливих пригод" поряд з американським письменником Марком Твенем і його твором "Пригоди Тома Соєра" та вже згаданою Туве Янссон "Комета прилітає", "Капелюх Чарівника", "Зима-чарівниця" (один твір за вибором вчителя). Також у кінці програми міститься список для додаткового читання, де із сучасної літератури запропоновано твори Пауля Маара "Пан Белло і блакитне диво", "Китобус, або Нові цятки для Суботика" [30, с. 26–27]. Ці твори змушують учнів замислитись над тим, що справжнє щастя не можна отримати механічно чи через магію, а лише через дружбу, чесність і доброту.

Щодо 6 класу, то у розділі під назвою "Не здаватися в життєвих випробуваннях" твори Міхаеля Енде "Джим Гудзик і машиніст Лукас" та Крістіне Нестлінгер "Конрад, або Дитина з бляшанки" запропоновані поряд з "Жагою до життя" Джека Лондона, "35 кіло надії" Анни Гавальди, "Маркус і Діана" Клауса Гагерупа (1 твір за вибором учителя). У кінці для додаткового читання маємо твори "Момо", "Нескінченна історія" (1 за вибором) Міхаеля

Енде та Крістіне Нестлінгер "Пес йде у світ", "Начхати нам на огіркового короля!", "Гном у голові" (1–2 за вибором).

Аналіз іще однієї початкової програми з зарубіжної літератури авторів Н. Богданець-Білокаленка, В. Снегірьової та О. Фідкевича засвідчує, що для читання та обговорення у 5 класі тут подано твір Пауля Маара "Машина для здійснення бажань, або Суботик повертається в суботу" поряд з раніше згаданими Роальда Дала "Чарлі і шоколадна фабрика", Туве Янсон "Капелюх Чарівника", Анджели Нанетті "Мій дідусь був черешнею" та Джона Толкіна "Гобіт, або Туди і звідти" [3, с. 13–14]. Передбачається, що вивчення творів німецькомовних, скандинавських, англомовних та українських авторів допомагає дітям відчувати єдність світової культури, розуміти, що проблеми добра, любові, сміливості й відповідальності – спільні для людей різних народів. Це сприяє вихованню толерантності, поваги до інших культур і світоглядів.

У 6 класі натомість Міхаель Енде і його твір "Джим Гудзик і машиніст Лукас" та Крістіне Нестлінгер "Конрад, або Дитина з бляшанки" вивчаються поряд з вище згаданими Астрід Ліндгрєн "Міо, мій Міо", Ульф Старк "Чи вмієш ти свистати, Юганно?", Джеремі Стронг "Гармидер у школі". Герої цих творів часто долають самотність, страх, невпевненість, навчаючись приймати себе й інших. Такі теми особливо важливі у 5–6 класах, коли діти переходять до підліткового віку і потребують емоційної підтримки через художнє слово.

Взявши до уваги програму інтегрованого курсу української та зарубіжної літератури 5 класу авторів Т. Яценко та І. Тригуб для позакласного читання поряд з німецьким твором Пауля Маара "Машина для здійснення бажань, або Суботик повертається в суботу" подано українські твори Олеся Ільченка "Загадкові світи старої обсерваторії", Ксенії Ковальської "Канікули прибульців із Саллатти" та Дари Корній "Петрусь Химородник" [43, с. 36–37].

Проаналізувавши іншу програму інтегрованого мовно-літературного курсу (українська мова, українська та зарубіжні літератури) авторів І. Старагіної, В. Новосьолової, В. Терещенко, Ю. Романенко, М. Блажко,

П. Ткач, А. Панченкова та О. Волошенюка для 5 класу, констатуємо, що у розділі "Дію, досягаю, перемагаю" твір Пауля Маара "Машина для здійснення бажань, або Суботик повертається в суботу " та англійського поета Редьярда Кіплінга "Ріккі Тіккі-Таві" подано поряд з українськими авторами Галиною Малик "Пригоди Алі в країні Недоладії " Галини Вдовиченко " Ліга непарних шкарпеток", Сашка Дерманського "Мері". Натомість у розділі "Зовнішнє і внутрішнє" для 6 класу твір Міхаеля Енде "Нескінченна історія" вводиться тут поряд з "Жагою до життя" Джека Лондона та твором Григора Тютюнника "Дивак" [34, с. 34–35].

Іще у одній програмі інтегрованого курсу літератур (української та зарубіжної) для 7–9 класів авторів О. Ніколенко, Л. Мацевко-Бекерської, Т. Качак, А.-М. Богосвятської, Н. Рудніцької та В. Туряниця у розділі "Літературний міст у сьогодення" твори Міхаеля Енде "Момо", "Нескінченна історія" подані на вибір із українськими авторами Миколою Сингаївським "Чорнобривці" та Зіркою Мензатюк "Дике літо в Криму" [31, с.18]. Вважаємо, що паралельне вивчення зразків зарубіжної та української літератури демонструє, що автори ХХ–ХХІ ст. осучаснюють традиційну казку, вводять у неї сучасних дітей, технології, гумор, психологічну глибину. Такі тексти допомагають учням побачити себе у героях, а не лише спостерігати з боку. Це забезпечує емоційний контакт із літературою і робить навчання ближчим до життєвого досвіду дитини.

Орієнтуючись на модельну навчальну програму НУШ з вивчення зарубіжної літератури у 7 класі авторів О. Ніколенко, О. Ісаєвої та Ж. Клименка, бачимо, що у розділі "Сутність людини" поряд з творчістю Корнелії Функе, запропоновано до читання також казку англійського письменника Ніла Річарда Мак-Кіннон Геймана "Кораліна", оповідання американського письменника Айзека Азімова "Фах", а також філософську казку норвезького письменника Клауса Гагерупа "Золота вежа" [30, с. 61–63]. Подані твори допомагають учням розмірковувати про моральні цінності,

ідентичність, добро і зло, вибір і свободу – теми, які є універсальними для всіх авторів та жанрів.

Зрештою, у програмі інтегрованого курсу літератур (української та зарубіжної) для 7–9 класів авторів Таміли Яценко, Василя Пахаренко, Ірини Тригуб, Олеся Слижука у розділі "Фантастика та фентезі" поряд з обов'язковим до прочитання твором Корнелії Функе "Чорнильне серце", Рея Бредбері "Усмішка", Олеся Бердника "Хто зважиться – вогняним наречеться", Галини Пагутяк "Королівство" подано для позакласного читання твір Міхаеля Енде "Нескінченна історія" [45, с. 29–31]. Назва розділу є не випадковою, адже дитяча література цього періоду вчить, що навіть у фантастичних історіях є місце для реальних цінностей – дружби, наполегливості, любові до близьких, віри в добро.

Якщо проаналізувати та проінтерпретувати запропоновані учням підручники з зарубіжної літератури різних авторів, помітна закономірність, що твір "Чорнильне серце" не є обов'язковим для прочитання, зазвичай він є додатковим або за вибором учнів.

Так, у підручнику авторів Ю. Ковбасенко, С. Дячок та О. Первак "Чорнильне серце" Корнелії Функе знаходиться у розділі "Сутність людини", оскільки змушує замислитись читача, чи може книга та її прочитання повпливати певним чином на нього самого. З першої сторінки розділу учня намагають наштовхнути на думку, як читання може змінити все довкола: "Завітайте до чорнильного світу Корнелії Функе, де художнє слово творить чудеса". "Можливо, за надрукованою історією ховається ще одна, значно більша історія що так само змінюється, як і наш світ" [18, с. 232].

Після залучення до прочитання у вигляді питань подано біографію Корнелії Функе з акцентом на її незвичній фентезійній душі. Також викладено термінологію, що ж означає слово "фентезі" та покликання на короткий епізод з фільму "Чорнильне серце" для ознайомлення.

Сам твір презентовано уривками з 8 розділів під назвами "Таємниці" (нім Geheimnisse), "Доручення виконано" ("Der erfüllte Auftrag"), "Зраджений

зрадник" ("Der verratene Verräter"), "Зрада, довгий язик і дурний розум" ("Verrat, Geschwätzigkeit und Dummheit"), "Привид" ("Geist") , "Просто покинуте село" ("Nur ein verlassenes Dorf"), "Туга за домівкою" ("Heimweh"), "Додому" ("Nach Hause") та з епіграфами різких авторів до кожного уривку. Усі вище згадані пасажі, на нашу думку, піднімають головні моральні і ціннісні питання, зачіпають емоційні й сюжетні моменти твору, що дозволяє розкрити головні теми роману, усвідомити етапи внутрішнього становлення персонажа, і загалом сформулювати цілісне враження про книгу у випадку фрагментарного прочитання.

Деякі розділи супроводжуються запитаннями, наприклад "Поясніть, як ви розумієте епіграф до твору?", а також завданнями для опрацювання вдома.

У кінці розділу подано зіставлення наукової фантастики та фентезі, що, на нашу думку, є корисно для розуміння учнями різниці цих двох літературних понять.

Якщо ж проаналізувати підручник авторів О. Ніколенко, Т. Конєва та О. Орлова, помітно, що він структурно відмінний від попереднього: залишається біографія авторки, як і у попередньому підручнику, проте у ньому немає уривчастого твору "Чорнильне серце", а лише коментарі, що частково розкривають тему, проблему поданого твору [29, с. 262–267].

Натомість запропоновано багато завдань, що, на наш погляд, є недоречним без наявності твору у підручнику. Ці завдання мають глибокий характер, що вимагає уважного прочитання твору учнями, до прикладу "Розкрийте прямий і переносний зміст назви роману" або ж "Порівняйте твори "Чорнильне серце" та "Гаррі Поттер та філософський камінь", що вимагає прочитання одразу обох творів.

Звернемо увагу на ще один підручник авторів Т. Яценко, В. Пахаренко, І. Тригуб та О. Слижук (Частина 2), де подано лише 3 розділи "Чорнильного серця" та біографію авторки [44, с. 264–285]. Проте надано багато цікавинок у вигляді завдання "Поміркуй", яке налаштовує школярів на роздуми, аналіз прочитаного, розвиток критичного мислення та вміння сформулювати лаконічно

думку щодо книги, персонажів, сюжету, образів, тем, ідей тощо; "Підсумуй" – це завдання, які сприяють узагальненню та закріпленню отриманих знань під час вивчення і прочитання нового твору, підняття нової теми і уроку загалом; "Історичні паралелі" – таке завдання на уроці літератури означає обговорення твору та того, як він корелює з історичними подіями, епохами чи постатями для глибшого розуміння його змісту, ідей та контексту; "Мистецькі діалоги" – це зазвичай обговорення, коли літературний твір прирівнюється до інших видів мистецтва: живопису, музики, театру, кіно, тощо, що сприяє глибшому сприйняттю і розуміння ідей, настроїв, символізму художнього твору; "Читацьке дозвілля" може бути частиною уроку, що заохочує учнів до самостійного, вільного читання. Тож можна зробити висновок, що цей підручник спрямований передусім на розвиток читацького смаку, пробудження інтересу до книг, формулювання звички читати не лише "для школи", а й для себе.

Суттєвим є також з'ясування питання, які ще закордонні письменники у жанрі фентезі подаються в українських підручниках для вивчення. Так, у підручнику інтегрованого курсу української та зарубіжної літератури авторів Т. Яценко, В. Пахаренко, І. Тригуб, О. Слижук (Частина 2) для 7 класу у розділі "У світі фантастики" школярів знайомлять з творчістю американського письменника Рея Дугласа Бредбері та його новелою "Усмішка" [44, с. 234–241]. Твір подано повністю, адже він є невеликим за обсягом і потребує незначної кількості часу для прочитання. Цей короткий, проте глибокий твір затримує важливі теми людської природи та надії, учить, як важливо цінувати красу, мислити вільно і зберігати надію навіть тоді, коли все навколо зруйновано. Ця новела постулює: навіть маленький добрий вчинок – як от усмішка – може врятувати людяність у світі, що її втратив.

У іншому підручнику для 7 класу авторів Н. Міляновської та Е. Міляновського паралельно з творчістю Корнелії Функе вивчаються також твори американського письменника Айзека Азімова "Фах", англійського письменника Ніл Геймана "Кораніла", норвезького письменника Клауса

Гагерупа "Золота вежа" [24]. Три вище згадані твори об'єднує глибоке осмислення особистості, потреба вибору і дорослішання, а також тема страху. Автори показують читачеві, що страх є невід'ємною частиною шляху до самопізнання, що навіть у складному світі можна знайти в собі сили не зламатися. Через різні художні форми ці твори навчають цінувати власну внутрішню силу, індивідуальність і моральну відповідальність.

3.2. Розробка комбінованого уроку з вивчення роману-фентезі "Чорнильне серце" у 7 класі

Тема. Корнелія Функе. Роман "Чорнильне серце". Поняття про фентезі

Мета. Дати учням короткі відомості про письменницю, поняття про літературу фентезі; формувати уявлення учнів про відмінності художнього світу цієї літератури від реального світу; вчити характеризувати головних героїв фентезійного твору; розвивати логічне мислення і уяву, уміння давати правильну та лаконічну відповідь на запитання, будувати власне висловлювання на певну тему, розвивати навички стислого та вибіркового переказу; виховувати співчуття, доброту, вміння дружити, благородство, почуття колективізму

Тип уроку. Урок засвоєння нових знань, комбінований урок

Обладнання. Виставка книжок Корнелії Функе, ілюстрації учнів до твору, відеофільм

Хід уроку

I. Актуалізація опорних знань

1. Слово вчителя.

Доброго дня, діти!

Сьогодні ми з вами відкриємо двері до зовсім особливого світу – світу, де книги оживають, а слово може не тільки зцілювати, а й... змінювати долі. Ми поринемо у фантастичну, захопливу і трохи небезпечну подорож разом із героями роману Корнелії Функе "Чорнильне серце".

Але цей твір – не просто історія про магію. Це книга про родину, про втрати і сподівання, про силу любові, про відповідальність за власні дії та... силу читача. Адже тут той, хто читає, – творець нового світу.

Тож я пропоную вам не просто слухати або відповідати сьогодні на уроці, а відчувати, що кожен із вас може стати частиною цієї історії.

Готові вирушити у мандрівку сторінками "Чорнильного серця"?

Тоді – відкриваймо книгу разом!

А що таке фентезі?

2. Словникова робота.

Фентезі – це різновид фантастичної літератури, що усвідомлює містику і чаклунство як реальність.

Бестселер – дуже популярна книга чи річ, яка добре продається. Популярна книга, що видається величезними тиражами і приносить автору славу та матеріальні прибутки.

II. Повідомлення теми і мети уроку.

III. Засвоєння нових знань.

1. Робота з карткою-путівником світом Корнелії Функе

Учні отримують картки-путівники і самостійно вирушають в уявну подорож

Картка-путівник "На допомогу учневі"

Запрошую тебе до світу фентезі. Невідоме слово? Подивись на дошку або відкрий підручник і ще раз повтори! Перекажи прочитане сусіду по парті. Отже, фентезі – це різновид фантастичної літератури, у якій головне місце посідає _____ (доповни). Чим, на твою думку, казка відрізняється від фентезі? _____ (назви).

Автором популярного німецького фентезі стала відома нам Корнелія Функе. Ти вже чув про неї? Якщо ні, то звернись до підручника

Перевір свої знання.

Які твори К.Функе ти знаєш?

Що тобі відомо про К.Функе?

Послухай повідомлення однокласника про дівчину, яку всі звать Мегі. Слухай уважно. Знайди у його виступі помилки (зачитується повідомлення).

Вітаю тебе! Ти готовий до відкриття незвичного світу фентезі, створеного Корнелією Функе. Бажаю успіхів!

2. Робота з текстом роману

Літературна вікторина:

1. Хто головний герой твору "Чорнильне серце"? (Головним героєм є Меггі – дванадцятирічна дівчинка, донька книголюба Мо)

2. Яку незвичайну здатність мав Мо, батько Меггі? (Мо вмів "читати вголос" так, що персонажі з книжок оживали в реальному світі).

3. Що сталося з матір'ю Меггі, коли Мо читав книгу "Чорнильне серце"? (Мати Меггі – Реза – потрапила в книгу під час читання, коли звідти вийшли інші персонажі).

4. Як звали злодія, який з'явився з книги в реальний світ? (Його звали Каприкорн).

5. Чому Каприкорн шукав Мо? (Він хотів, щоб Мо читав інші книги, аби викликати ще більше лиходіїв і чарівних істот для своєї влади в реальному світі).

6. Яку роль у подіях відіграє тітка Еленор? (Еленор – тітка Меггі, книголюбка, яка допомагала рятувати героїв і підтримувала їх у боротьбі проти Каприкорна).

7. Як звали іншого персонажа, що вийшов з книги і став другом Мо та Меггі? (Дастфінгер – фаєр-шоу-майстер, який прагнув повернутися у свій світ).

8. Яким чином Меггі дізналася, що вона теж має здібності, як її батько? (Вона випадково оживила персонажа з книги, коли читала вголос – тоді й дізналася про свій дар).

9. Як Меггі та її друзі перемогли Каприкорна? (Вони використали нову версію тексту, в якій Каприкорн загинув, і Меггі прочитала її вголос).

10. Яка головна ідея (мораль) твору? (Сила слова й уява можуть змінити світ; важливо використовувати свої здібності для добра. Також підкреслюється цінність родини та любов до книг).

3. Асоціативна гра "Чорнильний слід"

Гра для активного закріплення образів і тем твору "Чорнильне серце"

Учні повинні або назвати персонажа, предмет чи подію, з якою це асоціюється; або пояснити, чому ця асоціація стосується твору.

<i>Асоціація</i>	<i>Очікувана відповідь / пояснення</i>
Книга, що оживає	Читання Мортімера або Меггі, яке вивільняє героїв з книги
Срібний язик	Прізвисько Мортімера – його здатність "читати" героїв у реальність
Вогонь	Капрікорн, вогнище, знищення книг
Пильна ніч	Атмосфера, у якій Меггі вперше зрозуміла, що щось не так
Вогняний гоблін	Сажкар – істота, яка з'явилася з книги
Зниклий автор	Феноліо – письменник, що створив "Чорнильне серце"
Голос, що творить	Меггі, яка починає читати так само як батько
Зловісна тиша	Сцени, коли персонажі ховаються від Каприкорна

Завдання після гри: Напишіть свою асоціацію до героя/події з книги та поясніть її. Наприклад: Слово: дзеркало – Асоціація: дві реальності (реальний світ і світ книги).

4. Заморочки із Сортувального капелюха.

Завдання: Діти витягують опис героїв та вгадують про кого йдеться

<i>Записка (завдання)</i>	<i>Відповідь / пояснення</i>
"Я люблю тишу й слова. Але мої слова можуть оживити дракона..."	Мортімер (Срібний язик) – має дар оживляти слова

"Я була втягнута в історію, хоч цього й не хотіла. Але з часом стала героїнею."	Меггі – донька Мортімера, також має дар читання
"Я не з цього світу. Але люблю кішок і вогонь..."	Сажкар – істота з книги, виглядає моторошно, але вірний
"Я створив цей світ. Але тепер сам – його в'язень..."	Феноліо – автор книги "Чорнильне серце"
"Я хочу знищити всі книги. Мені не потрібні слова – лише влада."	Каприкорн – головний антагоніст
"Я була у полоні багато років. Але дочка не здалася й врятувала мене."	Реза – мама Меггі
"Я не злий. Просто дуже, дуже жадібний і трохи боягуз..."	Баста – слуга Каприкорна
"Я знаю, що таке зрада. Мене довго вважали зниклим..."	(Деріос / Пильник – герой з книги, на стороні добра)

IV. Усвідомлення нових знань.

1. Прийом "Мікрофон":

- Що вас найбільше вразило у творі?
- Кому з героїв ви найбільше співчували? Чому?
- Хто з персонажів змінився найбільше?
- Яку суперздібність ви б хотіли мати: як у Мортімера чи у Меггі? Чому?
- Чи справедливо автор показав Каприкорна як злого? Можливо, в нього була причина?
- Чи хотіли б ви жити у світі, де персонажі оживають із книг?
- Яка частина книги була для вас найнапруженішою?
- Як ви думаєте, чому авторка назвала книгу саме "Чорнильне серце"?

2. Гра "Закінчи фразу..."

Якби я міг оживляти героїв з книг, то я б...

V. Підсумки уроку

1. Бесіда.

Чому важливо відповідально ставитися до сили слова?

Чи можна вважати книгу живою істотою, як це зображено в романі?

Що нового ви дізналися про себе, читаючи цю книгу?

2. Заключне слово вчителя.

Дорогі учні!

Сьогодні ми разом поринули у світ, де слово – це сила, а книги – не просто паперові сторінки, а двері в інші реальності. "Чорнильне серце" – це не лише пригодницька історія, це роздуми про відповідальність, вибір, любов до рідних і силу голосу.

Ми побачили, як легко можна змінити життя, промовивши лише кілька рядків. Але також зрозуміли: за кожним словом стоїть дія, а за кожною історією – серце того, хто її створив або читає. Я дуже хочу, щоб після знайомства з цим твором ви ще більше цінували книги, фантазію, своє вміння думати й відчувати. І пам'ятали: те, що ми читаємо, може змінювати не тільки вигадані світи, а й наш власний.

Тож не бійтесь читати, мріяти, творити – можливо, саме у вашому серці вже народжується нова, сильна історія.

VI. Оцінка діяльності учнів. Повідомлення домашнього завдання.

Домашнє завдання. Виконати одне із завдань:

- Намалювати обкладинку до книги Чорнильне серце
- Скласти кросворд за змістом роману "Чорнильне серце".

ВИСНОВКИ

Здійснене нами дослідження дає змогу зробити наступні висновки.

Розвиток німецького жанру фентезі має глибокі історико-культурні та філософські витоки, що сягають доби романтизму. Саме романтична епоха з її культом уяви, емоційності, містичного та ірраціонального заклала підґрунтя для становлення фантазії та уяви як способу художнього пізнання світу. У творчості німецьких романтиків – Е. Т. А. Гофмана, Л. Тіка, А. Шаміссо – фантастичне постає не просто як втеча від реальності, а як глибока метафора внутрішнього світу людини, її пошуків ідентичності, духовної гармонії та свободи.

Спираючись на цю традицію, сучасне німецьке фентезі зберігає романтичний світогляд, проте втілює його засобами постмодерної поетики. Такі автори, як Міхаель Енде, Вальтер Моерс, Корнелія Функе, Керстін Гір, Пауль Маар і Крістін Нестлінгер, формують багатовимірний простір сучасної фентезійної прози, у якому поєднуються казковість, іронія, філософська глибина та мовна гра. Їхні твори відображають традиційні мотиви боротьби добра і зла, мандрівки й самопізнання, надаючи їм нового культурного й морального звучання. Автори інтегрують його у постмодерністський дискурс, орієнтуючись на юну аудиторію. Таким чином, фентезі продовжує бути живим і динамічним жанром, що відображає складність і багатогранність людського досвіду у світі сучасних змін.

Таким чином, сучасне німецьке фентезі постає як складне й багатошарове явище, що поєднує романтичну чутливість, гуманістичну спрямованість і сучасні естетичні пошуки. Воно не лише продовжує традиції німецького романтизму, а й актуалізує їх у контексті проблем і цінностей XXI століття. Цей жанр сприяє формуванню духовності, критичного мислення та моральної свідомості читача, що робить його важливим компонентом як сучасного літературного процесу, так і навчального простору Нової української школи.

Творчість Корнелії Функе посідає вагоме місце в сучасній німецькомовній літературі, поєднуючи риси класичного фентезі з глибинними постмодерністськими тенденціями. Її твори, зокрема роман "Чорнильне серце", демонструють характерні ознаки постмодерністського мислення – інтертекстуальність, метафікційність, фрагментарність, поєднання реальності та вигадки, множинність смислів і наративних рівнів. Так, у названому романі маємо двовимірну модель реальності, де вигаданий та реальний світи переплітаються та доповнюють один одного, перевіряючи людські цінності і моральні принципи на міцність.

К. Функе свідомо перетворює читача на співтворця, залучаючи його до процесу інтерпретації та реконструювання історії. Такий прийом не лише відображає постмодерністську парадигму "розповіді про розповідь", а й формує у читачів критичне мислення, сприяє усвідомленню сили слова як інструменту творення реальності. Її мова, насичена символами, алюзіями, цитатами з класичних і сучасних джерел, створює ефект тексту-мозаїки, який водночас виконує естетичну, пізнавальну й виховну функції.

Крім того, авторка поєднує постмодерну ігровість із гуманістичним змістом. Її твори пропагують такі цінності, як любов до книги, сила уяви, значення сім'ї, дружби, відповідальності та морального вибору. Саме завдяки цій синтезі інтелектуальної глибини й емоційної щирості письменниця здобула популярність серед молодшої аудиторії та стала однією з ключових постатей сучасної європейської літератури для дітей і юнацтва. Тож творчість К. Функе можна розглядати як яскравий приклад гуманістичного постмодернізму, у якому магія слова стає метафорою духовного зростання людини. Її романи не лише відкривають читачам світ фентезійної уяви, а й навчають бачити в літературі живу силу, що здатна змінювати особистість, світогляд і саме життя.

Роман "Чорнильне серце" інтерпретуємо як сучасний німецький роман-фентезі, у якому поєднуються традиційні жанрові риси казково-фантастичної літератури та глибокий філософсько-гуманістичний зміст. Тут письменниця створює багатовимірний художній світ, де реальність і фантазія

взаємопроникають, утворюючи складну систему символів, мотивів і смислових зв'язків.

Твір К. Функе відтворює уже згадані провідні теми сучасної дитячої та юнацької літератури: боротьбу добра і зла, значення сім'ї та дружби, відповідальність за власні вчинки, силу уяви й магію слова. Особливої ваги набуває мотив книги як живого простору, у якому народжується і трансформується реальність. Книга стає метафорою духовного становлення особистості, джерелом натхнення та моральним орієнтиром для героїв.

Сюжетна організація роману, що поєднує пригодницькі елементи, філософську глибину та емоційну насиченість, сприяє формуванню у читача естетичного смаку, читацької чутливості й критичного мислення. Авторка не поділяє персонажів на однозначно "добрих" і "злих", натомість демонструє складність людської природи, показуючи, що добро і зло співіснують у кожному. Такий підхід підкреслює моральну цінність роману та його виховний потенціал.

Мова й стиль "Чорнильного серця" вирізняються образністю, емоційною насиченістю й експресивністю. Використання широкого спектра стилістичних засобів – метафор, порівнянь, епітетів, персоніфікацій, гіпербол, синтаксичних фігур – надає текстові виразності, динаміки й глибини. Така мова не лише передає атмосферу чарівного світу, а й сприяє розкриттю психологічних станів персонажів, їхніх страхів, сумнівів і надій.

Дуалізм добра і зла, антиномія дня і ночі, реальності й фантазії формують ідейно-композиційну основу твору. К. Функе через ці контрасти демонструє, що навіть у вигаданому просторі людина залишається відповідальною за власні вчинки, а добро і любов завжди мають силу подолати темряву. Роман є не лише пригодницьким фентезі, а й метафорою духовного пошуку, осмислення власного місця у світі та віри в силу творчості.

Таким чином, "Чорнильне серце" – це глибоко символічний твір, у якому магія книги поєднується з реаліями людського життя. Його художня багатоплановість, емоційна насиченість і стилістична майстерність роблять

роман важливим явищем у сучасній німецькій літературі та джерелом натхнення для читачів різного віку.

Проведений нами аналіз змісту та методичних підходів до вивчення фантастичної літератури, зокрема творів Корнелії Функе, дає підстави стверджувати, що жанр фентезі посідає чільне місце у формуванні особистості школяра. Фантастичні твори не лише розвивають уяву, творче й критичне мислення, а й сприяють соціальному, емоційному та моральному становленню дитини. Саме через фантастичні образи учні вчаться співпереживати героям, усвідомлювати складність людських емоцій, розрізняти добро і зло, а також шукати власні життєві орієнтири.

Фентезійні історії, як свідчить творчість К. Функе, відкривають перед учнями унікальний простір для самопізнання й саморозвитку. Її твори поєднують елементи чарівного світу з глибокими гуманістичними цінностями. Таке поєднання емоційного впливу та інтелектуального змісту робить фентезі ефективним засобом виховання естетичного смаку, емпатії й етичної свідомості школярів.

Розгляд сучасних українських підручників із зарубіжної літератури показав, що хоча твір "Чорнильне серце" не є обов'язковим для прочитання, він посідає важливе місце як додатковий матеріал, що стимулює читацьку активність і поглиблює розуміння фентезійного жанру.

Водночас різниця у методичних підходах – від використання уривків із роману до подання лише коментарів – впливає на якість засвоєння матеріалу учнями. Вважаємо, що завдання, які стимулюють критичне мислення, творчість, безумовно, корисні, але ефективніші вони за наявності безпосереднього знайомства з твором. Проте усе це свідчать про прагнення авторів шкільних підручників розвинути в учнів аналітичне, асоціативне й критичне мислення, а також інтерес до самостійного читання. Вони підкреслюють важливість цього твору для розвитку у школярів моральних роздумів і емоційної зрілості. Обрані розділи роману, як правило, висвітлюють

ключові теми, що сприяють глибокому розумінню сутності людини, цінностей і внутрішніх змін персонажів.

Аналіз модульних шкільних програм для середніх класів Нової української школи різних авторів засвідчив, що з німецької літератури фентезі у 5–9 класах вивчається творчість Корнелії Функе, Пауля Маара, Міхаеля Енде та Крістіне Нестлінгер. Власне ж паралельно з "Чорнильним серцем" К. Функе пропонується ознайомлення з елементами творчості Ніла Геймана, Айзека Азімова, Клауса Гагерупа, Рея Бредбері, у творах яких у різних формах розкривають схожі теми – свободу вибору, ідентичність, моральну відповідальність і силу людського духу. Це свідчить про універсальність фентезійного жанру та його потужний виховний потенціал.

Як видно із вищесказаного, залучення фентезі, зокрема творчості Корнелії Функе, до освітнього процесу є не лише педагогічно доцільним, а й необхідним. Фентезі допомагає формувати гармонійну, емоційно зрілу й креативну особистість, яка здатна мислити нестандартно, співчувати, робити моральний вибір і бачити у слові джерело сили, натхнення та духовного зростання.

Список використаної літератури

1. Антологія. Фантастика й реальність у шкільному курсі літератури: посіб. серії "Шкільна бібліотека" для 7 кл. закл. заг. серед. освіти / уклад. Тетяна Качак, Оксана Тебешевська. Київ: ВЦ "Академія", 2020. 224 с.
2. Бовсунівська Т.В. Фентезі: метафізичні межі роману. Авторитетні жанрові теорії пострадянського простору. URL: https://ukrlit.net/info/genres/42.html#google_vignette
3. Богданець-Білоskalенко Н.І., Снегірьова В.В., Фідкевич О.Л. Модельна навчальна програма "Зарубіжна література. 5-6 класи" для закладів загальної середньої освіти (у редакції 2023 року). URL: <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/zagalna%20serednya/Navchalni.prohramy/2023/Model.navch.prohr.5-9.klas/Movno-literat.osv.hal/27.11.2023/Zar.lit.5-6.kl.Bohdanets-Biloskalenko.ta.in.27.11.2023.pdf>
4. Буйвол О.В. До проблеми жанрової класифікації фентезі. *Мова і культура*. Київ: Видавничий дім Дмитра Бураго, 2009. Вип. 11. С. 238–241.
5. Бурлака О. Історія фентезі. Частина VI. Доба просвітництва та фольклору. URL: <https://uageek.space/if-prosvitnytstvo-i-folklor>
6. Відомості про фентезі URL: https://wiki.cusu.edu.ua/index.php/%D0%92%D1%96%D0%B4%D0%BE%D0%BC%D0%BE%D1%81%D1%82%D1%96_%D0%BF%D1%80%D0%BE_%D1%84%D0%B5%D0%BD%D1%82%D0%B5%D0%B7%D1%96
7. Волощук Є.В. Модельна навчальна програма "Зарубіжна література. 5–6 класи" для закладів загальної середньої освіти (у редакції 2023 року). URL: <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/zagalna%20serednya/Navchalni.prohramy/2023/Model.navch.prohr.5-9.klas/Movno-literat.osv.hal/27.11.2023/Zar.lit.5-6.kl.Voloshchuk.27.11.2023.pdf>
8. Головченко Н. Постмодернізм як універсальна матриця сучасної світової літератури. *Українська література в загальноосвітній школі*. 2010. № 11. С. 17–21.

9. Гофман Е.Т.А. Золотий горошок – казка з нових часів. Київ: Критика, 2020. 111 с.
10. Гура В.М. Фентезі як жанр літератури для дітей: типологічні та наративні особливості. *Вчені записки Таврійського національного університету імені В.І. Вернадського. Серія: Філологія. Соціальні комунікації*. 2020. № 4. С. 57–62.
11. Давиденко Г. Естетика і поетика романтизму. Історія зарубіжної літератури XIX – початку XX ст, URL: https://zarlit.com/info/history_XIX_XX/1.html
12. Дев'ятко Н.В. Методологія дослідження жанру фентезі у соціально-філософському аспекті. *Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського. Серія: Філологія. Журналістика*. 2024. № 5. С. 22–27. DOI: <https://doi.org/10.32782/2710-4656/2024.5.2/04>
13. Жук Ю.В. Постмодернізм: теоретичні аспекти поняття. *Записки з романо-германської філології*. 2018. Вип. 2 (41). С. 216–224.
14. Іванова Ю.Ю. Огляд лексичної стилістики німецької мови. *Актуальні проблеми філології та методики викладання іноземних мов у навчальних закладах: тези доп. Всеукр. наук.-практ. конф. (Харків, 1–2 жовтня 2009 р.)*. Харків: ХНАУ, 2009. С. 13–23.
15. Канчура Є. Фентезі: оновлення погляду на світ та шлях до себе. *Дивослово. Українська мова і література в навчальних закладах*. 2017. № 6 (723). С. 47–53.
16. Карімова А. Інтертекстуальність у літературі постмодернізму. *Наукові розвідки студентів факультету іноземної філології Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди*. Харків, 2024. Вип. 5. С. 38–39.
17. Ковбасенко Ю.І. Зарубіжна література XX–XXI ст.: Навчально-методичні матеріали. URL: <https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/45490/>
18. Ковбасенко Ю.І., Первак О.П., Дячок С.О. Зарубіжна література: підручник для 7 класу закладів загальної середньої освіти. Київ: Літера ЛТД, 2024. 272 с.

19. Кушнірова Т.В. Модернізм і постмодернізм у зарубіжній літературі: навчально методичний посібник. Полтава: Вид-во ПНПУ імені В. Г. Короленка, 2018. 112 с.
20. Ліпін М. Продуктивна уява як основа творчості. URL: <https://pi.iod.gov.ua/images/pdf/2018%202/15.pdf>
21. Літературні жанри та стилі. URL: https://zarlit.com/textbook/9klas_2/3.html
22. Логвіненко Н.М. Вивчення творів сучасного українського фентезі на факультативних заняттях. *Вісник Центру дослідження літератури для дітей та юнацтва*. 2013. № 4. С. 253–257.
23. Манахов О.І. Літературна традиція і жанр фентезі. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Філологія*. 2014. Вип. 8 (2). С. 115–117.
24. Міляновська Н.Р., Міляновський Е.С. Зарубіжна література: підручник для 7 класу закладів загальної середньої освіти. Тернопіль: Астон, 2024. 304 с.
25. Мовчан Р. Дитина і книга: погляд крізь призму часу: бібліогр. огляд вид. із фондів Держ. наук.-пед. б-ки України ім. В. О. Сухомлинського. Київ: ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського. (Бібліографічне видання)
26. Мозирко В.С. Корнелія Функе "Чорнильне серце". Тема "оживлення" книги в творі. URL: <https://naurok.com.ua/korneliya-funke-chornilne-serce-tema-ozhivlennya-knigi-v-tvori-476112.html>
27. Моїсєєва Н., Дзикович О., Білоус Р. Лінгвостилістичні особливості ідіостилю Корнелії Функе та їх відтворення у перекладі. *Folium*. 2025. № 6. С. 114–119. DOI: DOI <https://doi.org/10.32782/folium/2025.6.16>
28. Монастирська А.Ю. Психологічний вплив жанру фентезі на особистість. URL: <https://ir.lib.vntu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/40703/15215-54245-1-PB.pdf?sequence=1>
29. Ніколенко О., Конєва Т., Орлова О. Світова література. Підручник для 7 класу загальноосвітніх навчальних закладів. Навчальне видання. Київ, 2015. 272 с.

30. Ніколенко О.М., Ісаєва О.О., Клименко Ж.В. та ін. Модельна навчальна програма "Зарубіжна література. 5–9 класи" для закладів загальної середньої освіти (у редакції 2023 року). URL: <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/zagalna%20serednya/Navchalni.prohramy/2023/Model.navch.prohr.5-9.klas/Movno-literat.osv.hal/27.11.2023/Zar.lit.5-6-kl.Nikolenko.ta.in.27.11.2023.pdf>
31. Ніколенко О.М., Мацевко-Бекерська Л.В., Качак Т.Б. та ін. Модельна навчальна програма "Інтегрований курс літератур (української та зарубіжної). 7–9 класи" для закладів загальної середньої освіти. URL: <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/zagalna%20serednya/Navchalni.prohramy/2023/Model.navch.prohr.5-9.klas/Movno-literat.osv.hal/Intehrovanyy.kurs.literatur-ukrayinskoyi.ta.zarubizhnoyi-7-9.kl.Nikolenko.ta.in.26.07.2023.pdf>
32. Німецькомовна література в українському перекладі: Корнелія Функе. "Чорнильне серце" URL: <https://news.obozrevatel.com/ukr/politics/nimetskomovna-literatura-v-ukrainskomu-perekladi-korneliya-funke-chornilne-sertse.htm>
33. Ситник Н. Жанрові особливості фентезі Д.Р.Р. Толкіна. *Питання літературознавства*. Чернівці: Рута, 2009. Вип. 78. С. 224–234.
34. Старагіна І.П., Новосьолова В.І., Терещенко В.М. та ін. Модельна навчальна програма "Інтегрований мовно-літературний курс (українська мова, українська та зарубіжні літератури). 5–6 класи" для закладів загальної середньої освіти. URL: <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/zagalna%20serednya/Navchalni.prohramy/2021/14.07/Model.navch.prohr.5-9.klas.NUSH-poetap.z.2022/Intehr.movn-lit.kurs-ukr.mova.ukr.ta.zar.lit.5-6.kl.Starahina.ta.in.04.10.pdf>
35. Теоретичні аспекти дослідження. Магія у літературі фентезі: дефініції, маніфестації, функції / ред. Т. М. Рязанцева, Є. О. Канчура. Київ: Центр з дослідження літератури фентезі при Ін-ті літератури ім. Т. Г. Шевченка НАН України, 2024. 310 с.

36. Усатий А.В. Закономірності процесу сприймання літературних творів старшокласниками. *Українська література в загальноосвітній школі*. 2012. № 3. С. 16–22.
37. Функе К. Чорнильне серце / пер. з нім. О. Логвиненка. Київ : РМ, 2009. 576 с.
38. Чернявська С.М., Шокуров О.В., Дяченко О.В. Інтертекстуальність у сучасній літературі: традиції і новаторство. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Філологія. Журналістика*. 2025. № 2. С. 228–233. DOI <https://doi.org/10.32782/2710-4656/2025.2.1/36>
39. Шапошник О. Лінгвокультурні та стилістичні проблеми перекладу фентезі: характерологічний контекст. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія: Лінгвістика*. Херсон, 2013. С. 288–293.
40. Шистовська А. The concept of intertextuality and approaches to it. *Проблеми сучасного літературознавства*. 2017. № 24. С. 51–59.
41. Шульгачик Н.С. Лінгвостилістичні особливості сучасної німецької літературної казки на прикладі німецької письменниці Корнелії Функе. *Літні наукові дискусії: Матеріали XXI Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції (Вінниця, 15 червня 2018 р.)*. Вінниця, 2018. Ч. 3. С. 93–102.
42. Ющук В.В. Особливості ідіостилю Корнелії Функе (на матеріалі прозових творів): кваліфікаційна робота на здобуття ступеня вищої освіти "магістр". Херсон: ХДУ, 2020. 47 с.
43. Яценко Т. О., Тригуб І. А. Модельна навчальна програма "Інтегрований курс літератур (української та зарубіжної). 5–6 класи" для закладів загальної середньої освіти (у редакції 2023 року). URL; <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/zagalna%20serednya/Navchalni.prohramy/2023/Model.navch.prohr.5-9.klas/Movno-literat.osv.hal/27.11.2023/Intehr.kurs.lit.ukr.ta.zar.5-6.kl.Yatsenko.ta.in.27.11.2023.pdf>
44. Яценко Т. Пахаренко В, Тригуб І. Література (українська та зарубіжна) Підручник інтегрованого курсу для 7 класу. Частина 2. "Грамота". Київ, 2024. 315 с.

45. Яценко Т., Пахаренко В., Тригуб І., Слижук О. Модельна навчальна програма "Інтегрований курс літератур (української та зарубіжної). 7-9 класи" для закладів загальної середньої освіти. URL: <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/zagalna%20serednya/Navchalni.prohramy/2024/Model.navch.prohr.5-9.klas-2024/31-12-2024/intehrovanyy-kurs-literatur-ukr-ta-zarubizhn-7-9-kl-yatsenko-ta-in-31-12-2024.pdf>
46. An interview with Cornelia Funke / Cornelia Funke offers advice to aspiring writers and describes her most precious memory. URL: https://www.bookbrowse.com/author_interviews/full/index.cfm/author_number/804/cornelia-funke#interview
47. Boog J, Emeis K. "Das Interessante liegt im Zwischen": Phantastik in der Interkulturellen Literatur. *Zeitschrift für Fantastikforschung*. 2013. Bd. 3. H. 1. S. 17–44.
48. Chamisso A. von. Peter Schlemihls wundersame Geschichte. Mit 25 zweifarbigen Illustrationen von Franziska Walther. Mannheim: Kunstanstifter Verlag, 2011. 176 S.
49. Cornelia Funke. Tintenherz. Analyse der Sprach- und Stilmittel. URL: <https://lektuerehilfe.de/tintenherz/analyse/sprach-und-stilmittel>
50. Durst U. Theorie der phantastischen Literatur. Tübingen, Basel: Francke, 2001. 195 S.
51. Freund W. Deutsche Phantastik: die phantastische deutschsprachige Literatur von Goethe bis zur Gegenwart. München: Fink, 1999. 268 S.
52. Funke C. Drachenreiter. Hamburg: Dressler, 1997. 448 S.
53. Funke C. Lebenslauf. URL: <https://www.lovelybooks.de/autor/Cornelia-Funke>
54. Funke C. Tintenherz. Hamburg: Cecilie Dressler Verlag, 2003. 576 S.
55. Funke C., Wigram L. Reckless 1. Steinernes Fleisch. Hamburg; Dressler Verlag, 2020. 337 S.
56. Gier K. Silber – Das Erste Buch Der Träume. Frankfurt am Main: S. Fischer, 2023. 416 S.
57. Gier K. The Ruby Red Trilogy. New York: Henry Holt and Company, 2014. 1168 p.

58. Heitz M. Die Zwerge: Roman. Bd. 1. München: Piper Verlag, 2003. 640 S.
59. Herpell G. Interview mit Cornelia Funke: "Kinder finden das Böse cool". URL: <https://www.tagesspiegel.de/kultur/kinder-finden-das-bose-cool-3590125.html>
60. Keller M. Jugendbuch-Trilogie "Silber" von Kerstin Gier. Saarbrücken: Lap Lambert Academic Publishing, 2014. 296 S.
61. Kohl E.M. Zum Schreiben verlocken und das Schreiben zeigen. *Grundschulunterricht*. München, 2001. Bd. 48. H. 7/8. S. 3–8.
62. Lötscher Chr. Kindliches Wissen als Subversion. Konstruktionen des dritten "Raums" in der zeitgenössischen phantastischen Kinder- und Jugendliteratur. *Kinder- und Jugendliteraturforschung*. Frankfurt am Main, 2009. S. 93–101.
63. Maar P. Das Sams 1. Eine Woche voller Samstage: Fantastischer Kinderbuch-Klassiker für Kinder ab 7 Jahren. Oetinger Verlag, 1973. 160 S.
64. Michael Ende: Ein Blog. URL: <https://michaelende.de/>
65. Moers W. Die Stadt der träumenden Bücher: Roman. Stuttgart: Penguin-Verlag, 2019. 464 S.
66. Peschel S. Cornelia Funke: "Tintenherz". URL: <https://www.dw.com/de/cornelia-funke-tintenherz/a-45719857>
67. Schätzing F. Limit: Roman. Köln: Kiepenheuer & Witsch, 2009. 1112 S.
68. Spinner K. Literaturästhetische Interpretation von Kindertexten. *Ästhetische Erfahrungen in der Kindheit. Theoretische Grundlagen und empirische Forschung* / hrsg. von Gundel Mattenklott und Constanze Rora. Weinheim [u.a.], 2014. S. 184–194.
69. Todorov T. Einführung in die fantastische Literatur. Berlin: Wagenbach, 2013. 224 S.
70. Wegmann U. Ende, Michael. Unendliche Geschichte. Bastians Reise nach Phantasien. URL: <https://www.deutschlandfunk.de/michael-endes-unendliche-geschichte-bastians-reise-nach-100.html>

Zusammenfassung

Im schulischen Erlernen der deutschen Fantasy-Literatur ist das Werk von Cornelia Funke, einer der bedeutendsten zeitgenössischen Autorinnen, besonders hervorzuheben. Ihre Bücher wurden in viele Sprachen übersetzt und werden in zahlreichen Ländern zur Lektüre empfohlen. Ihre fantasievollen Welten verbinden fantastische Motive mit dem Verständnis wichtiger Werte und moralischer Fragen, was diese Texte für junge Leser besonders ansprechend und faszinierend macht.

Die Aktualität des Forschungsthemas ergibt sich aus der aktuellen Beliebtheit von Fantasy unter Jugendlichen. Deutschsprachige Fantasywerke, reich an ausdrucksstarken Bildern, tiefgründigen Reflexionen und ethischen Dilemmata, bieten vielfältige Möglichkeiten, die Lesekompetenz zu verbessern, die Sprachfertigkeit zu entwickeln und den interkulturellen Horizont der Schüler zu erweitern.

Das Ziel der Magisterarbeit besteht in der Verdeutlichung der Besonderheiten der Behandlung deutscher Fantasy im Literaturunterricht der Neuen Ukrainischen Schule, insbesondere durch die Analyse des Romans "Tintenherz" von Cornelia Funke.

Dem Ziel gemäß wurden folgende **Aufgaben** gestellt:

- 1) die Entstehung und den aktuellen Stand des Fantasy-Genres in der deutschen Literatur nachzuzeichnen;
- 2) die Rolle der Fantasy-Poetik im Werk von Cornelia Funke herauszuarbeiten;
- 3) die genrethematischen Merkmale des Romans "Tintenherz" zu interpretieren;
- 4) die aktuellen Lehrpläne für Weltliteratur an ukrainischen Schulen zu analysieren und dabei insbesondere auf die Darstellung deutscher Fantasy einzugehen;
- 5) einen Entwurf für eine integrierte Unterrichtseinheit zur Lektüre des Romans "Tintenherz" in der 7. Klasse zu erstellen.

Das Objekt der Forschung ist die deutschsprachige Fantasy-Literatur, die im Rahmen des Lehrprozesses an der Nationalen Literaturschule behandelt wird, ihr **Gegenstand** ist das literarische Werk von Cornelia Funke, vor allem ihr Roman "Tintenherz" mit seiner vielschichtigen thematischen und semantischen Struktur.

Strukturell besteht die Magisterarbeit aus der Einleitung, drei Kapiteln, den Schlussfolgerungen und dem Literaturverzeichnis.

Die durchgeführte Forschung ließ uns folgende **Schlussfolgerungen** machen.

Die historische Entwicklung der deutschen Fantasy lässt sich bis in die Romantik zurückverfolgen, die günstige Bedingungen für die Entstehung dieses Genres schuf.

Die moderne deutsche Fantasy-Prosa, die sich auf das romantische Erbe stützt, bewahrt deren ideologische Leitlinien, präsentiert sie aber in Formen, die für die postmoderne Literatur charakteristisch sind. Die Werke von Michael Ende, Walter Moers, Cornelia Funke, Kerstin Geer, Paul Maar und Christine Nöstlinger bilden einen vielfältigen künstlerischen Raum, der magische, humorvolle, philosophische und spielerische Sprachansätze vereint. Ihre Bücher interpretieren klassische Handlungsstränge der Konfrontation zwischen Licht und Dunkelheit, des Reisens und der Selbstfindung neu und verleihen diesen Motiven eine erneuerte kulturelle und ethische Resonanz.

Cornelia Funkes Schaffen nimmt einen herausragenden Platz in der zeitgenössischen deutschsprachigen Prosa ein und verbindet Elemente traditioneller Fantasy mit charakteristischen Merkmalen postmoderner Ästhetik. Ihre Werke, insbesondere der Roman "Tintenherz", zeichnen sich durch solche Merkmale postmodernen Denkens aus, wie Intertextualität, Metafiktionalität, Fragmentierung, Durchdringung von Realität und Fantasie sowie Vielschichtigkeit von Bedeutungen und Erzählebenen.

Darüber hinaus verbindet die Autorin ein postmodernes Formenspiel mit einem tiefgründigen humanistischen Inhalt. Ihre Werke fördern Werte wie die Liebe zum Lesen, die Entwicklung der Fantasie, die Bedeutung von Familie und Freundschaft, Verantwortungsbewusstsein und moralische Entscheidungen.

So erscheint der Roman "Tintenherz" als ein zutiefst symbolisches Werk, in dem die Magie des Buches mit der Alltäglichkeit des menschlichen Daseins verwoben ist. Seine künstlerische Vielschichtigkeit, sein emotionaler Reichtum und seine sprachliche Raffinesse machen ihn zu einem wichtigen Bestandteil der modernen deutschen Literatur und zu einer Quelle kreativer Inspiration für Leser jeden Alters.

Eine Analyse der modularen Lehrpläne für die Neue Ukrainische Schule verschiedener Autoren ergab, dass in den Klassen 5–9 die Werke von Cornelia Funke, Paul Maar, Michael Ende und Christine Nöstlinger behandelt werden. Neben Funkes Roman "Tintenherz" werden den Schülern auch Werke von Neil Gaiman, Isaac Asimov, Klaus Hagerup und Ray Bradbury vorgestellt, die ähnliche Themen in verschiedenen Kunstformen beleuchten: Entscheidungsfreiheit, Selbsterkenntnis, moralische Verantwortung und die Kraft des menschlichen Geistes.

Eine Studie moderner ukrainischer Lehrbücher zur Weltliteratur ergab, dass das Werk "Tintenherz" zwar nicht zur Pflichtlektüre gehört, aber als Zusatzmaterial, das die Lesetätigkeit anregt und das Verständnis des Fantasy-Genres vertieft, einen wichtigen Platz einnimmt.

Wie oben dargelegt, ist die Integration von Fantasy-Werken, insbesondere der Romane von Cornelia Funke, in den Unterricht nicht nur pädagogisch gerechtfertigt, sondern auch relevant. Das Fantasy-Genre trägt zur Entwicklung einer Persönlichkeit bei, die über den eigenen Horizont hinausdenken kann, Mitgefühl zeigt, moralische Entscheidungen trifft und in der Kunst Inspiration, Kraft und spirituelle Weiterentwicklung findet.

Summary

In the German fantasy literature curriculum, the work of Cornelia Funke, one of the most important contemporary authors, deserves special mention. Her books have been translated into many languages and are recommended reading in numerous countries. Her imaginative worlds combine fantastical motifs with an understanding of important values and moral questions, making these texts particularly appealing and fascinating to young readers.

The relevance of this research topic stems from the current popularity of fantasy among young people. German-language fantasy works, rich in expressive imagery, profound reflections, and ethical dilemmas, offer diverse opportunities to improve reading comprehension, develop language skills, and broaden students' intercultural horizons.

The aim of this master's thesis is to clarify the specific characteristics of teaching German fantasy in literature classes at the New Ukrainian School, particularly through the analysis of Cornelia Funke's novel "Inkheart."

In accordance with the objective, the following **tasks** were set:

1. To trace the origins and current state of the fantasy genre in German literature;
2. To analyze the role of fantasy poetics in the work of Cornelia Funke;
3. To interpret the thematic and genre characteristics of the novel "Inkheart";
4. To analyze the current curricula for foreign language literature in state secondary schools, paying particular attention to the presentation of German fantasy;
5. To develop a draft for an integrated teaching unit on reading the novel "Inkheart" in the 7th grade.

The object of research is German-language fantasy literature, which is addressed within the curriculum at the National Literature School; its **subject** is the literary work of Cornelia Funke, especially her novel "Inkheart" with its multifaceted thematic and semantic structure.

Structurally, the master's thesis consists of an introduction, three chapters, conclusions, and a bibliography.

The research conducted led us to the following **conclusions**.

The historical development of German fantasy can be traced back to the Romantic era, which created favorable conditions for the emergence of this genre.

Modern German fantasy prose, which draws on the Romantic legacy, preserves its ideological guidelines but presents them in forms characteristic of postmodern literature. The works of Michael Ende, Walter Moers, Cornelia Funke, Kerstin Geer, Paul Maar, and Christine Nöstlinger form a diverse artistic space that unites magical, humorous, philosophical, and playful approaches to language. Their books reinterpret classic plot lines of the confrontation between light and darkness, travel, and self-discovery, lending these motifs a renewed cultural and ethical resonance.

Cornelia Funke's work occupies a prominent place in contemporary German-language prose and combines elements of traditional fantasy with characteristic features of postmodern aesthetics. Her works, especially the novel "Inkheart", are characterized by features of postmodern thought: intertextuality, metafictionality, fragmentation, the interpenetration of reality and fantasy, and the complexity of meanings and narrative levels.

Furthermore, the author combines a postmodern formal language with profound humanistic content. Her works promote values such as a love of reading, the development of imagination, the importance of family and friendship, a sense of responsibility, and moral decision-making.

Thus, the novel "Inkheart" appears as a deeply symbolic work in which the magic of the book is interwoven with the everyday realities of human existence. Its artistic complexity, emotional richness, and linguistic sophistication make it an important part of modern German literature and a source of creative inspiration for readers of all ages.

An analysis of the modular curricula for secondary schools of the New Ukrainian School by various authors revealed that the works of Cornelia Funke, Paul

Maar, Michael Ende, and Christine Nöstlinger are studied in grades 5–9. In addition to Funke's novel "Inkheart," students are also introduced to works by Neil Gaiman, Isaac Asimov, Klaus Hagerup, and Ray Bradbury, which explore similar themes in various art forms: freedom of choice, self-knowledge, moral responsibility, and the power of the human spirit.

A review of modern Ukrainian textbooks on foreign literature revealed that while "Inkheart" is not required reading, it occupies an important place as supplementary material that encourages reading and deepens the understanding of the fantasy genre.

As outlined above, the integration of fantasy works, particularly the novels of Cornelia Funke, into the curriculum is not only pedagogically justified but also relevant. The fantasy genre contributes to the development of a personality that can think outside the box, demonstrates compassion, makes moral decisions, and finds inspiration, strength, and spiritual growth in art.